

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXVII рік видання. № 293, листопад, 2018

Шипшина,
Ігор Роп'яник

І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...

М. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідещук,
Іван Ковач, Микола Корнищан,
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Українці в історії утворення румунського князівства – між легендою й історичною дійсністю*
- ❖ *«Добродіятель Русі і світла ширитель»:
педагог, письменник і просвітитель Ілля Ілюк*
- ❖ *Як рожі в'януть квіти-цвіт і квіти поранкової душі*
- ❖ *«Мова – головна ознака будь-якого народу»
До Дня української мови в Румунії*
- ❖ *День української мови*
- ❖ *Мотив присвячення у вірші Т. Г. Шевченка –
«Марку Вовчку»*
- ❖ *Молитви і псалми Тараса Шевченка*
- ❖ *Художник-скрипаль Ставро Тарасов*
- ❖ *Україніка Бухарестського університету –
одна із складових румунської філології (XLIV)*
- ❖ *Ярмолка (Новела)*
- ❖ *Зниклий безвісти
(Оповідання)*
- ❖ *Перукар Лука (Із циклу ПРОМАХИ)*
- ❖ *Полянські звичаї і традиції*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНЦІ В ІСТОРІЇ УТВОРЕННЯ РУМУНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА МОЛДОВА – МІЖ ЛЕГЕНДОЮ Й ІСТОРИЧНОЮ ДІЙСНІСТЮ

Давня історія Молдови сповнена фактами співучасті в її утворенню румунів та українців, що, гадаємо, зацікавить сучасних читачів навіть й у синтетичному представленні.

Перші «сторінки» (до кінця XIV ст.) утворення Молдови окутані легендами, які на думку одних дослідників постали на дійсних історичних фактах, а на думку інших вони – витвори усної фантазії, належачи до народної міфології.

Назва князівства *Молдова*, «ядром» формування якого була область, розташована у верхніх течіях річок Молдова і Сірет, де, на думку Олександра Масана, виникли головні центри майбутнього князівства – Сучава, Сірет і Радівці¹, пов'язана з іменем воєводи Драгоша. Угорський король Людовік I «організував у південній частині Східного Прикарпаття окреме воєводство і приблизно 1352 р. призначив туди намісником Драгоша з Марамуреша» (Олександр Масан, с. 41). Це – факт, засвідчений у історичних документах. Сходження же Драгоша з Марамуреша в «ядро» майбутньої Молдови, назване в румунській історіографії узвичаєним виразом «descălecatul țării Moldovei» чи «Descălecatul lui Dragoș» (від дієслова *descăleca*, «злазити з коня», метафорично – «оселятися, засновувати державу»), окутане цікавою легендою, в основу якої, як вважав румунський багатосторонній ренесанської формації вчений (історик, географ, філософ, музикант) Дімітріє Кантемір (1673-1723), лягли дійсні факти: Драгош Воде (1347-1354), син князя Богдана Воде, вирішив перейти гори з трьомастами своїх супутників, наче б вирушив на полювання. По дорозі випадково попав на слід дикого бика, молдавська назва якого – *zimbrul* (зубр), і переслідував його до підніжжя гір. Зубр кинувся в річку, а за ним – і улюблена Драгошева собачка *Молда*, яку вируюча течія поглинула. На пам'ять про цей випадок Драгош дав річці назву *Молдова*, а заснованому ним князівству ту ж саму назву – Молдова, як називають його тамтешні жителі й іноземці². Драгош зажадав, щоб на гербі нового князівства була зображена голова дикого бика-зубра (Ioan Bogdan, *Vechile cronici moldovenești rână la Grigore Ureche*). На річці Молдова Драгош «насадив перше місто», «потім місто Баня (по-рум. *Baia*), що спочатку мало назву Молдова, по-угорськи

– *Moldvabanya*, тобто Молдавська Копальня, або Баня» (Олександр Масан, с. 41).

Дехто з-поміж румунських істориків вважає цю легенду позбавлену історичного підґрунтя й уведено в історико-літературний обіг тільки заради аргументації наявності зображення голови зубра в гербі Молдови.

Легендарна версія про полювання Драгоша і його сходження чи так званий *дескалекат* на вищезгадане територіальне «ядро» майбутньої феодальної держави Молдова наявна з рядом важливих деталей в *Літописі Держави Молдавської* румунського літописця Грігоре Уреке (1590-1647), для написання якого автор використав різні джерела (усно-легендарні, писані – материкові й іноземні літописи) і дав йому назву, яка типологічно подібна до *Київського літопису* преподобного Нестора (1057-1116) [*Се повѣсть временныхъ лѣт, откуда есть пошла Русская земля, кто въ Киевѣ первѣе начаша княжити и отку Русская земля стала есть*]: *Літопис Держави Молдавської, в якому пише, відколи відбувся (ii) дескалекат й (про) наступні роки та про життя господарів від Драгоша-воде до Арона-воде (1359-1594)*³.

З легендарної оповіді літописця Грігоре Уреке слід сприйняти деталі, які, маючи очевидну історичну основу, виявляють факти співучасті українців поряд з румунами, в утворенні румунського феодального князівства: з легенди дізнаємося, що, покінчивши з полюванням на зубра, Драгош і його супутники потрапили на місце, що біля річки Сучава, звідки їм «запахло димом». А дійшовши туди, вони попали на діда-пасічнка, який «був з племені руських й звали його Єцко». З досі вказаного доходимо висновку: українці Південної Буковини донедавна, поки в школі не почала викладатися *українська мова*, носили самоназву *руські люди*, між собою розмовляли *поруськи*. Отже, Єцко (це інша форма прізвища Яцько, яке має і зрумунізовану форму – Єцку) чи Яцько був українцем і походив, як сказав мараморським мисливцям, з *Ляської Держави* («...*el ai spus că este rus den țara Leșească*»), тобто з Галичини, яка тоді входила до складу Польщі.

(Продовження на 4 с.)

УКРАЇНЦІ В ІСТОРІЇ УТВОРЕННЯ РУМУНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА МОЛДОВА – МІЖ ЛЕГЕНДОЮ Й ІСТОРИЧНОЮ ДІЙСНІСТЮ

(Продовження із 3 с.)

Інша цікава деталь: на запитання мисливців, якого господаря/володаря та околиця слухається, Яцько відповів: вона пуста, володаря не має, нею володіють лише дикі звірі та птахи, й простягається вона вниз до Дунаю, а вгору до Дністра й межується з Ляською Державою. З уточнення Яцька випливає той факт, що він першим здійснив дескалекат цієї незаселеної, пустої держави, адже Драґош воде саме його там застав, як це визнають деякі румунські історики. Далі Уреке пише, що мараморосьці переконалися, що «те місце дуже добре для придбання харчів», «попішили в Марамуреш і притягли своїх людей, а інших поспонукали, й всіма поширилися по Молдові вниз».

А Яцько-пасічник, «збагнувши дескалекат мараморосьців, зразу направився в Ляську Державу, звідки привів багатьох руських, які здійснили свій дескалекат вгору по річках Сучава і Сирет до Ботошан». Зайвим буде аргументування сказаного Яцьком, бо в дотеперішніх діалектологічних, історичних і ін. дослідженнях висновки підтверджують його слова – праправнуки Яцька-пасічника живуть у селах з українським населенням, розташованих в них вказаних околицях.

Для знавців румунської мови наведемо цю легенду в оригіналі, щоб видно було, наскільки насичена поетичними оздобами давня літописна румунська мова, яскрава експресивність якої нічим не позбавлена ні по цей день:

«Scrie la létopisețul cel moldovenescu, la predoslovie, de zice că deaca au ucis acei vânători acel buor, întorcându-se înapoi, văzând locuri desfătate, au luat pre câmpii într-o parte și au nemerit la locul unde acum târgul Sucevei. Acolo aminosindu-le fum de foc și fiind locul despre apă, cu pădure mănuntă, au pogorât pre mironeniia fumului la locul unde este acum mănăstirea Ețcanei. Acolea pre acelaș loc au găsit o priseacă cu stupi și un moșneag bătrân, de prisăcăria stupii, de seminție au fost rus și l-au chiebat Ețco. Pre carele deaca l-au întrebat vânătorii, ce omu-i și den ce țară este, el au spus că este rus den Țara Leșască. Așijderea

și pentru loc l-au întrebat, ce loc este acesta și de ce stăpân ascultă? Ețco au zis: este un loc pustiu și fără stăpân, de-l domnescu fierile și pasările și să tinde locul în gios, pân' în Dunăre, iar în sus pân' în Nistru, de să hotăraște cu Țara Leșască, și este loc foarte bun de hrană. Înțelegând vânătorii acest cuvânt, au sârguit la Maramorăș, de ș-au tras oamenii săi într-această parte și pre alții au îndemnat, de au descălecat întâi supt munte și s-au lățit pre Moldova în gios. Iar lațco prisecariul, deaca au înțeles de descălecarea maramorășenilor, îndată s-au dus și el în Țara Leșască, de au dus ruși mulți și i-au descălecat pre apa Sucevei în sus și pre Sirétiu despre Botoșiani».

Легенда літописця Ґріґоре Уреке вміщає ще одну цікаву й інтригуючу своєю достовірністю чи недостовірністю інформацію: на місці, звідки мараморосьцям запахло димом, з часів літописця знаходилася *mănăstirea Ețcanei* (монастир Єцкани). Дескалектор Молдови Драґош, прибувши з Марамуреша й зустрівши пасічника Яцька, наказав йому, щоб разом зі своїми рідними спорудив дерев'яну

церкву («Descălecătorul Moldovei (...) venind din Maramureș și întâlnind un bătrân pe nume lațco (...), i-a poruncit ca împreună cu cei din neamul lui să ridice o biserică din lemn»)⁴. Археологічні дослідження виявили факт, що на місці, де знаходиться зараз церква Успіння Богородиці (Biserica Adormirea Maicii Domnului) в Іцканах, існувала дерев'яна церква з періоду господарювання Петру Рареша (1375-1391), яка вперше згадується в 1395 р. і ктитором якої був молдавський боярин Яцько⁵. Наріжне питання: ктитором дерев'яної церкви, вперше згадуваної в історіографії 1395 року, був пасічник Яцько чи якийсь боярин з тим же прізвищем? На руїнах дерев'яної церкви в XVI ст. було споруджено кам'яну церкву, в пронаосі якої знаходяться дві надгробні плити XVI ст., які походять з давнього храму Яцька, на яких є написи державною до XVIII ст. в Молдові старослов'янською мовою (про Яцька-пасічника чи Яцька-боярина?)⁶. Слід би зверити інформації з давнішими дослідженнями (як, наприклад: Ștefan

Константін Лекка, *Полювання воєводи Драґоша на зубра*

Olteanu, *Inscripția de pe piatra de mormânt de la m-rea lui Iațco din Suceava*, în: «Studii și materiale de istorie medie», anul I, 1956, p. 367-370).

Прізвище Яцько відоме у Польщі з XV ст.⁷ Відоме воно й в інших країнах.

В Україні це прізвище належить до найпопулярніших, будучи зареєстроване 1501 раз⁸.

З молдавських грамот (documente moldovenești) випливає той факт, що носії цього прізвища, доходить до висновку ретельний їх дослідник Міхай Костакеску, «становили (у Молдові) давній і сильний рід» («A fost un neam vechi și puternic»)⁹. Вони посідали тогочасні достойні чини. Один з них, Яцько, брат Германа, в гарамоті Александра Доброго (Alexandru cel Bun) від 18 серпня 1427 р. згаданий перкалалом Білої Фортеці (Cetatea Albă; Mihai Costăchescu, 163). Бояри Яцько Худіч та його брат Роман Худіч в грамоті від 19 вересня 1436 р. фігурують членами дивану воєводи Петру Арон Воде, вони зачисляються до бояр-прихильників Іліе Воєводи (Міхай Костакеску, 280), батько Яцька Петру Худіч був у дивані Молдови під час господарювання Александра Доброго. В грамоті Петру Рареша від 20 квітня 1546 р. появляється якийсь Яцько-стольник, якому «затверджуються села *Doljești* і *Dăncești*. В грамоті Александра Ланушняну від 20 квітня 1554 р. вказується, що деякі села лоґофета Іон Моґіла успадковані від Яцька Худіча і Петру Худіча. Цікаво було б дослідити послідовність родовету Яцьків, починаючи від Яцька-пасічника, але навряд чи це можливе.

В румунській історіографії надано уваги і питанню походження назви певних місцевостей/поселень від сімейних прізвищ. В *Аналах Румунської Академії (Analele Academiei Române)* від 1911 р. (с. 139) вказується, що назва *Ițcani* походить від Яцька-пасічника (...) А для вияснення походження *руських (rușilor)*, тобто українців з вишньої частини Молдови Яцька-пасічника подано як другого, після Драґоша, дескалекатора (бо, побачивши, що мараморосьці попішили привести своїх людей на сподобані місця, Яцько-пасічник подався до своїх однокровних в Ляську Державу з тією ж метою). *Яцько* – це «етнонім фундатора села *Ițcani*» («Limba română», vol. 34, 1985). Повість про Яцька-пасічника цікава як літературний документ, але сповнений фантазії у порівнянні з історичними інформаціями («Caietele David Prodan», vol. 1, Dokia, 1994).

До всіх досі згаданих гіпотез стосовно походження назви передмістя Сучави *Ițcani* від імені/прізвища Яцько слід, гадаємо, взяти до уваги, що в часи Штефана Великого (Ștefan cel Mare) десь 40%

Церква Успіння Богородиці в Іцканах

населення Молдови становили слов'яни (*руські люди* й ін.), правдоподібно, не лише Яцькани-бояри та сановники, але й прості люди з цим іменем. В румунських матеріалах зустрічається й ідея, що етимологія поселення *Ițcani*, ніби, не ясна. На нашу думку, *Ițcani* – це не щось інше, як форма збірного іменника *Яцькани*. Румунська форма того ж збірного іменника постала за аналогією до інших назв місцевостей від власних імен: *Mihăileni* від імені *Mihai*, *Davideni* від *David*, *Pașcani* від *Pascu* і т. п.

Примітки

1 Олександр Масан, *Міжнародні аспекти утворення й формування Молдавського князівства до кінця XIV ст.* // ж. «Русин», 2010 р., № 2, с. 38.

2 Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, București, 1978, p. 39-40,41.

3 Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei de când s-au descălecat țara și de cursul anilor și de viața domnilor care scrie de la Dragoș-vodă până la Aron-vodă (1359-1594)*.

4 Constantin Ciofu, *Noi porți către ceruri în Mitropolia Moldovei și Bucovinei*, în «Ziarul Lumina», 28 septembrie 2010.

5 Mitropolia Moldovei și Sucevei, *Monumente istorice bisericesti din Mitropolia Moldovei și Sucevei*, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Iași, 1974, p. 278.

6 Octav Monoranu, Mihai Iacobescu, Dragomir Pavlencu, *Suceava. Mic îndreptar turistic*, Editura Sport-Turism, București, 1979, p. 20.

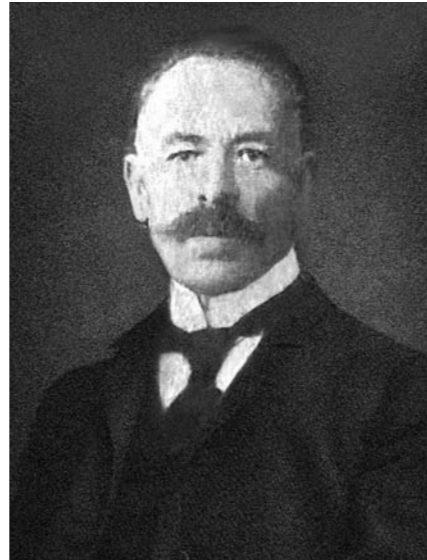
7 Jacko – «Une famille noble de ce nom en Pologne depuis 1440, // Emelian Żernicki, *Der Polnische. General-Verzeichnis*, I-II, Heidelberg, 1900.

8 Популярні прізвища та імена України <https://sites.google.com>

9 Mihai Costăchescu, *Documentele moldovenești de la Bogdan Voevod (1504-1517)*, p. 280.

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

«ДОБРОДІЯТЕЛЬ РУСИ І СВІТЛА ШИРИТЕЛЬ»: ПЕДАГОГ, ПИСЬМЕННИК І ПРОСВІТИТЕЛЬ ІЛЛЯ ІЛЮК

Під впливом суспільно-політичних і культурно-мистецьких подій в останні десятиліття XIX ст. на Буковині сформувався численний загін самовідданих і високопрофесійних українських учителів, які своєю невсипущою працею прагнули вивести рідний народ із злиднів і кромішньої пітьми. Їхні педагогічні принципи суголосні з думками Юрія Федьковича, котрий, «будучи шкільним інспектором, відстоював думку, що діти українського краю, поневоленого Австро-Угорською імперією, мають навчатися і виховуватися рідною мовою, на матеріалі рідної історії, з оперттям на реалії його географії, культури, трудових занять мешканців». А всі підручники «повинні писатися народною мовою й обов'язково відповідати поглядам, почуттям, традиціям і звичаям народу»¹.

Ілля Ілюк – один із послідовників Юрія Федьковича, до ідей якого мав незмірне довір'я й повагу, так само, як і до переконань Степана Смалю-Стоцького, Осипа Маковея, Теодота Галіпа та інших культурно-освітніх діячів Буковини. Як педагог, письменник і просвітитель він виявив найкращі якості провідника буковинських українців, пробуджуючи у них почуття національної гідності і прагнення боротися за свої політичні права.

Професійні принципи, громадянська і творча позиції Іллі Ілюка близькі до поглядів визначного освітянина Івана Бажанського, а також таких педагогів і письменників, як Омелян Попович, Євгенія Ярошинська, Осип Маковей, Іван Синюк, Сильвестр Яричевський, Сергій Канюк, Іларій Карбулицький, Дмитро Макогон, Костянтина Малицька, Данило Харов'юк, Іван Дошвіник та ін. Однак його діяльність і творчий доробок цілком забуті і лише тепер вони стають об'єктом наукової уваги.

Несхитний на позиціях українського патріотизму, повсякчас піклуючись про національну освіту, Ілля Ілюк невтомно працював задля блага рідного народу,

настійно дбав, щоби його учні виростили гідними українськими громадянами. З цією метою він також писав публіцистичні та художні твори, в яких пропагував загальнолюдські цінності, ідеї української державності й почуття усвідомленого патріотизму. Як згадувала його донька, письменниця Сидонія Никорович, батько «не полишив мені ніяких маєтків, але він полишив мені дуже багато – цілий несплямлений скарб, це любов до народної справи і віру у свою Батьківщину. Він оставив мені велику болючу-горючу тугу за всім нашим і той величавий образ України, що носив ціле своє життя в своїй душі»². Треба зазначити, що життя і творчість Іллі Ілюка у цьому сенсі були напуттям і зразком не лише для власної дитини, а й для усієї буковинської молоді, усіх його сучасників. Такою ж його діяльність повинна залишатися і для нас, нині суцільних.

Творчий доробок Іллі Ілюка порівняно невеликий, принаймні якщо судити за тим, що вдалося вибрати в чернівецьких періодичних виданнях. Разом з тим за різними джерелами відомо про чималий упорядкований архів письменника, в якому могли зберігатися його ще не друковані твори. Однак виявити бодай сліди цих матеріалів наразі не пощастило.

Ілля Ілюк народився 22 липня (за ст. ст.) 1861 р. в селі Стара Жучка (тепер у складі Чернівців) у багатодітній селянській родині. Його батьки – Мафтей та Параскева Ілюки – виховували, крім нього, ще п'ятеро дітей: три доньки і два сини³. Попри матеріальні нестатки хлопець завдяки наполегливій праці здобув педагогічну освіту і на початку жовтня 1888 року отримав свою першу посаду в школі південно-буковинського села Рус-пе-Боул (Rușii-re-Boul, тепер Палтіну) поблизу Кимполунга (нині Сучавського повіту Румунії). Два з половиною місяці потім у родині новопризначеного народного

учителя народилася донька Сидонія, якій судилося стати талановитою українською письменницею, журналісткою та громадсько-політичною діячкою.

Село Рус-пе-Боул, назва якого в перекладі з румунської означає «русини на Зубрі», тобто поселення українців на річечці Зубр, належало в часи вчителювання Іллі Ілюка до так званих «волоських повітів». Сюди молодий учитель прибув із твердим наміром не тільки сумлінно виконувати свої педагогічні обов'язки, а й піднімати національну свідомість серед українських гуцулів. Але робити це в таких селах, як Рус-пе-Боул, було не тільки складно, а й небезпечно. Бо, як згадував сам учитель, «роз'юшені денаціоналізатори аж пінилися зі злості, а переслідували до крайности, а коли не знайшли нічого, взялися до іншого способу, а іменно: обчорнювати мене перед моїми шкільними властями без підпису власного імені. Тут був я німецький ставати до двобою із скритим ворогом. А таких із денаціоналізаторського табору, що давалися неабияк відчувати, було доволі»⁴. Та не тільки із запеклими й нищими українофобами доводилося боротися Іллі Ілюкові, а й із бюрократичним і підкупним шкільним начальством. У цьому надважкому протистоянні він міг поклатися лишень на власні сили, власну наполегливість і витримку, а в окремих випадках – на підмогу шкільного інспектора Омеляна Поповича та депутата Буковинського сейму й університетського професора Степана Смалю-Стоцького.

Чимало турбот одержимому своєю професією учителю завдавали байдужість і недовірливість до школи з боку простого люду, темного й затурканого злиднями і щоденними життєвими клопотами. Задля кусника черствого хліба згорьовані батьки, здебільшого безземельні, воліли послати своїх дітей на заробітки до заможних господарів, ніж до школи. «Тоді на самому початку, – писала Сидонія Никорович, – наш бідний селянин ставився не дуже прихильно до школи. Мій батько не брав їм це за зле. Він знав, де лежить причина: убогість і задовженість, тому тяжко було селянинові посилати до школи по двоє дітей. Батько щораз більше зближався до людей, говорив з ними і старався кожному з них пояснити значення школи в людському житті. Поволі те темне недовір'я в людей зникало і мій батько згодом учив при повній клясі»⁵. Ілля Ілюк був «цілим своїм єством українським мужиком. Через те він знав мужика, відчував його злидні і доля мужика його боліла. Він ходив щодня по науці по селі. Ходив від хати до хати і все говорив кожному про поліпшення мужицької долі, про краще завтра. Він говорив з однаковим одушевленням і переконанням чи до одного мужика, чи до цілої громади»⁶.

За світоглядом і переконаннями Ілля Ілюк був національно свідомим українцем, але умів поважати й інші народи, шанував їхні культури, захоплювався їхнім мистецтвом і літературою. Він мав добру вдачу, але міг і ненавидіти. Не терпів «гніту і поневолення, ненавидів те, що не давало нам (українцям. – В. А.) культурно розвиватися. Він ненавидів ті хижацькі інстинкти народів, що люблять над іншими панувати, угнетати й не даючи змоги в себе дома, на своїй землі користуватися правами вільного громадянина». Він боровся «проти загального зла. Хоч казав усе, що в першій і більшій мірі нам шкідливе наше зло, бо це

Хата в селі Палтіну, в якій проживала родина Ілюків. Фото весни 2018

спиняє наш культурний спільний розвиток. Шкідливі нам наша незгода і внутрішня деструктивність». Головне – «ми повинні нашу ненависть скеровувати проти ворогів, а в нас самих повинні і мусять бути згода і порозуміння»⁷. І коли злагода і взаєморозуміння ставали нормою організації суспільного життя, тоді приходив успіх до усієї громади. Одна з таких подій, до якої причетний і Ілля Ілюк, сталася в Руспебоулі, де 28 грудня 1902 р. заснувалися позичкова і щаднича каси, завдяки чому селяни в разі потреби могли брати кредити під малий відсоток і не заходити в кабальні борги до лихварів. З цієї нагоди на урочисті збори зішлись ґазди та інтелігенція з Руспебоула і сусідніх сіл. З великим душевним піднесенням і подякою присутні заслухали вітального листа від професора Степана Смалю-Стоцького. А місцевий учитель Юрій Якубович, обраний на головного касира, у своєму виступі підкреслив: «Коли буде єдність і візьмемося до сильнішої праці на полі просвіти, то загостить до нас добро і щастя»⁸.

У Руспебоулівській школі Ілля Ілюк здобув перший трудовий досвід і створив свій ідеал педагогічної діяльності. Його суть полягала в органічному поєднанні засвоєння учнями програмових знань та всебічного розвитку їхніх творчих здібностей,

(Продовження на 8 с.)

«ДОБРОДІЯТЕЛЬ РУСИ І СВІТЛА ШИРИТЕЛЬ»: ПЕДАГОГ, ПИСЬМЕННИК І ПРОСВІТИТЕЛЬ ІЛЛЯ ІЛЮК

(Продовження із 7 с.)

а також у просвітительській роботі з батьками та всіма місцевими мешканцями. Навчальну і виховну роботу педагог прагнув будувати таким чином, щоби діти в школі відчували якнайбільше радості, охоче відвідували уроки, дбав, щоби вони виростили всебічно розвиненими особистостями, училися самостійно пізнавати навколишній світ, виробляли впевненість у своїх розумових здібностях, допомагали батькам по господарству, шанували старших. Він категорично виступав проти фізичних покарань учнів, бо будь-яка наруга над дитиною, на його думку, притуплює в ній почуття людської гідності і виховує рабську натуру.

Будівля Палтінської школи, в якій працював Ілля Ілюк. Фото весни 2018

Світогляд Іллі Ілюка базувався на релігійній ідеології, на визнанні Бога в його триєдиній сутності як творця світу, а також на тих морально-етичних цінностях, які утвердив український народ практикою свого тисячолітнього християнського буття та обрядово-звичаєвими нормами. «Він був християнином з переконання. Це було потребою його душі»⁹, – писала Сидонія Никорович. Тому, за свідченням доньки, Ілля Ілюк ретельно дотримувался усіх церковних приписів: сповідався і причащався, молився, а особливо втішався церковним співом і читанням Євангелія під час богослужінь. Він щирозсердно популяризував Біблію, захоплювався її життєвою мудрістю, вишуканою формою повчально-поетичних книг Старого Завіту та євангельських притч, а вчення і діяння Ісуса Христа сприймав як найвищий жертвний вияв заради спасіння роду людського. Сидонія Никорович згадувала, як батько у часи тяжких життєвих випробувань гостріше, ніж завжди, відчував потребу у Святому Письмі, наполегливо утверджував опору у вірі й постійній молитві, що психологічно робило його стійкішим і допомагало розв'язувати складні життєві колізії.

Найбільшим святом і радістю для Іллі Ілюка та його родини було Різдво. До нього в домі готувалися заздалегідь. Ще за тиждень до його початку сходилися парубки і під керівництвом наставника ладнали звізду, повторювали улюблені колядки й училися віншувати із святами. Усіма опановував піднесений настрій, особливо в день Святвечора. Господар дому сам, як і його матір-селянка, прилагоджував стіл, застеляв його білою скатертиною, ставив головки часнику й маку, прикрашав пучком васильку й китицею калини, а відтак заносив до кімнати сніп необмолоченої пшениці – дідух. Крізь незаслонені вікна пробивалося яскраве світло, ніби подаючи знак колядникам. І вони, немов добрі посланці неба, несли від господи до господи блаженну звістку про народження Сина Божого. «Небо і земля нині торжествують...», – лунало з відусіль, сповнюючи людські душі невимовною радістю і щастям. «Чуєте, як гарно колядують... То наш український народ...», – радісно промовляв до рідних Ілля Ілюк і запрошував до світлиці різдвяних гостей – сивочолих г'аздів – і разом з ними заводив свою улюблену колядку:

Зажурилися гори, долини,
Що не вродило жито, пшениця,
Лиш уродило зелене вино!
Зелене вино вгору ся вило,
Вгору ся вило, голубо цвилло,
Голубо цвилло, сильно вродило...

Зворушений співом господар на знак подяки міцно стискав правицю кожному колядникові і разом з усіма продовжував різдвяний хід.

Примітки

¹ Мельничук Б. «Бо я для України лиш жию...»: Своїми патріотичними почуттями Юрій Федькович випередив українців на століття / Богдан Мельничук // Буковина. – 2009. – 7 серп. – С. 3.

² Никорович Г. С. На могилі мого батька замість колача й свічки вінець думок / Сидонія Г. Никорович. – Чернівці: Меркур, 1930. – С. 16.

³ Державний архів Чернівецької області. – Фонд 1245, опис 3: Книги актів цивільного стану (метричні книги) нинішньої Чернівецької обл. Справа 106: Книга реєстрації актів про народження громадян міста Чернівці (церква Стара Жучка за 1855 – 1878 рр. Арк. 37 зв. – 38.

⁴ Ілюк І. Відозва! / Ілля Ілюк // Народний голос. – 1913. – Ч. 37. – 3 жовт. – С. 3.

⁵ Никорович Г. С. На могилі мого батька замість колача й свічки вінець думок / Сидонія Г. Никорович. – Чернівці: Меркур, 1930. – С. 2.

⁶ Там само.

⁷ Там само, с. 2 – 3.

⁸ Письмо з Руспебоула // Руска Рада. – 1903. – Ч. 1. – 3 (16) січ. – С. 3.

⁹ Никорович Г. С. На могилі мого батька замість колача й свічки вінець думок / Сидонія Г. Никорович. – Чернівці: Меркур, 1930. – С. 3.

Іван КІДЕЩУК

ЯК РОЖІ В'ЯНУТЬ КВІТИ-ЦВІТ І КВІТИ ПОРАНКОВОЇ ДУШІ

(ЕСЕ ПРО ЛІРИЧНЕ «Я» ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ:
ФАНТАЗІЯ «ПОЕТИ» І ПОЕЗІЯ МАЛОЇ ПРОЗИ)

До 155-річчя від дня народження

Чи як то говорила моя поранкова душа?
«Бог сам, – говорила вона, – не міг займатися поезією і для того сотворив поетів». А поезія – се мати всякої величі, всякої краси.

(«Поети» – Фантазія)

1. Злет майбутньої «Царівни» починає із Сучавщини

Румунія вважається першою батьківщиною для великого класика української літератури Ольги Кобилянської, «Гірської орлиці», закоханої в гори та ліси Кимполунгу і зокрема тодішньої Руської Молдовиці, де проживали переважно українці, між якими вона відчувалась близько до роду свого батька. Любов до природи та людей, мандрівки, піші та на коні, живописні картини наших вічних-правічних гір та лісів Буковинських Карпат письменниця увічнила своїм пером, як і героїв із народу, що жили і живуть щасливими на цій святій землі середньовічних монастирів Св. Штефана Великого та його потомків, відчуваючи Божу милість під синім небом і теплим сонцем тут, у земнім раю рідної Буковини, з вічним подихом лісу та гір, дзюрчанням гірських вод, чарівним співом птахів і чудовим запахом квітів.

З ранніх літ письменниця з поранковою поетичною душею пізнала красу природи і людей своєї сім'ї та околиць (вперше у дитинстві – монастир Св. Івана Сучавського, якого описує в нарисах «У Св. Івана» і «Жебрачка»), проживаючи у сусідстві з отцем-письменником Миколою Устияновичем, потім, після переїзду сім'ї в Кимполунг, насолоджувалась гірськими подорожами, що народили поетичні нариси та незабутні оповідання німецькою мовою, які згодом набрали класичної форми солов'їною українською мовою, що увінчала Царівну нашої літератури творами: «Природа», «Він і Вона», «Некультурна», «Битва», «Покора», «Смутно колишуться сосни» тощо, які на зламі ХІХ-ХХ століть вписували українську літературу в нову течію Західної європейської літератури стилем поезії в прозі, неоромантичними героями-символами типу *Ins Blau*, як називала їх Леся Українка, описами краси земного

раю з постійною антитезою нужденного життя, спричиненого чужими австрійськими господарями, що розпочали варварське вирубування лісів нашого зеленого Божественного раю Буковини (див. «Битва»). Новий переїзд багаточисельної сім'ї Кобилянських у Чернівці (1891р.) та ближнє село Димку для Ольги зблизило письменницю із корифеями українського письменства, з О. Маковеем, І. Франком, М. Павликом, В. Стефаніком, Є. Ярошинською, М. Коцюбинським та Лесею Українкою, яка хворою відвідала нашу Буковину і Ольгу Кобилянську, бо дуже любила й оцінювала її, як «писательку нової школи неоромантизму». Перший історик літератури, що здав у 1911 р. «Історію українського письменства» Сергій Єфремов включає Ольгу Кобилянську до поетів української прози, вбачаючи в ній новий напрям для української літератури, але звинувачує її в індивідуалізмі, культурі краси понад інтереси народу і, навіть, ніцшеанізмі («Історія українського письменства», Київ, 1991 р., с. 532), ці його дорікання були гостро засуджені Лесею Українкою, Михайлом Коцюбинським, Гнатом Хоткевичем і ін. та й таки самою письменницею.

(Продовження на 10 с.)

ЯК РОЖІ В'ЯНУТЬ КВІТИ-ЦВІТ І КВІТИ ПОРАНКОВОЇ ДУШІ

(Продовження з 11 с.)

2. Поранкова душа читає і відчуває велику книгу природи, щасливість неба й землі

Молоді літа письменниці відіграють особливу роль у духовному розвитку майбутнього класика української літератури, що з ранніх літ засвоївши Толстого і Шевченка (перший був неначе її Богом, а другого знала майже напам'ять), далі невпинно читає західно-європейських письменників, між якими скандинавців Є. П. Якобсена, Г. Андерсена, К. Гамсуна та німців Готфріда Келлера, Шпільгагена, Є. Марліт, З. Вернера і ін., надіючись відкрити собі місце у німецькій літературі, але їй не пощастило на користь наближення до української літератури, як свідчать її тексти, перекладені або написані прямо по-українськи зразковою поетичною прозою, яка пишається й зараз тонкою чутливістю поетичної краси, що відзивається в ліричному «Я» кругом себе на лоні матері-природи між синім чистим небом і теплою ковдрою уквітченої землі, де чути шепіт лісу і подих землі, де незрівняна «хороблива, безпричинна туга» манила в далечінь героїню новели «Природа»:

«Ось яка вона була.

Вона марила про щастя, котрого пестра повнота мусила б давати.

Виждала його щоднини, жила раз у раз в очікуванні чогось нового, далекого. Немов соняшник, стояла її душа отворена для незвісно якогось щось.

У лісі лежала вона, витягнувшись на моху, і між вершками ялиць шукала неба.

Це було гарно.

Інколи слідила за полетом орла, або як половик тихо крутився в кружала і немов чорна точка висів у воздухах.

Жадно ловила звуки від води і перетворювала їх у сміх.

Може, голос потоку, що паде по скалі і камінні, не похожий на полутихий сміх? Коли вслухатися...

Іншим разом заглиблюлася зовсім у шум лісу і, закривши лице руками, уявляла собі, що лежить на березі моря.

Це так, певно, шумлять морські хвилі, як смерековий ліс, цілком так само... хіба, може, лиш голосніше трюхи».

Оцю поетичну красу і нестримну радість та щасливість людини на лоні природи вихваляв сам С. Єфремов, критик зламу століть: «Ота щирість її, шукання краси в житті, одбиваються в її творчості так сильно, що, до кінця, перевищують деякі неузгодження з її світоглядом...» (Там же, с. 556), і щоб переконати читачів, цитує О. Маковея: «вдача наскрізь поетична повна мрій і туги, поважна, незвичайно вражлива на красу життя і природи. І ще більше на грубості їх, що дотикаються безпомічної самотності жінки серед наших прикрих життєвих і товариських обставин» (Там же).

Такі характерні риси й координати ранньої творчості О. Кобилянської, хоч і містять інколи елементи ніцшеанської лексики, не обов'язково звинувачувати в ніцшеанізмі, якого поетеса сама зрікалася, бо дану термінологію використовувала не через світогляд Ніцше, а своїм оригінальним, чудовим духовним забарвленням, тонкою і глибокою психікою персонажів, інтелектуалів та людей з народу, не раз лицем в лице з алегоричними персонажами духовного світу людини, в який заглиблювалась поранкова поетична душа письменниці зразковими творами ліричних роздумів, бо кому, – запитується авторка, – Господь подарував поетичну душу й красу серця, щирості й любові – ніколи не згасати й недобачати – як не поетам?! «А поезія – се мати всякої величі, всякої краси» («Поети»), яку зустрічаєм в текстах малої прози, фантазіях-роздумах, картинах та оповіданнях, німецькомовних та українських, що свідчать про особливу чутливість письменниці, а «Се значить стільки що щастя, сонячне проміння, весна... Се є суть усього сильного і добірного, що чоловік має в собі, чим може з усміхом дивитися на життя і легко переносити його важкі пригоди» (О. Кобилянська, Т. 1, Чернівці, Букрек, 2013, с. 248). Героєм фантазії виступає поет-мужчина, під alter ego-ом якого ховається авторка, котра, як і всі природжені поети, відчуває світ у повній гармонії і красі та старається, як і вони, моделювати інших: «А се велике добро, правда? Коли чоловік отворить очі і все може прочитати! Починаючи від рожі, що хитається в городі, а кінчаючи тим, що тягнеться геть-геть у сонячному світлі і зветься далечінь, і тягне кудись нашу тугу за собою!» (Там же, с. 249). Зрозуміло, що намір поетеси – навчити нас читати велику книгу природи, відчувати її небесний поклик, що розганяє тугу і робить життя наше щасливим, веселим, легшим. (Далі буде)

МОВА – ГОЛОВНА ОЗНАКА ІДЕНТИЧНОСТІ БУДЬ-ЯКОГО НАРОДУ

ДО ДНЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В РУМУНІЇ

Як ми уже повідомляли («Наш голос», № 289), 4 липня 2018 року Палата депутатів Румунії прийняла законопроект про проголошення 9 листопада Днем української мови. Проект закону був розроблений і внесений на розгляд Парламенту депутатом від української меншини і головою Союзу українців Румунії Миколаю-Мирославом Петрецьким.

І ось, у період 8-10 листопада ц. р. Союз укранців Румунії організував ряд заходів, приурочених до Дня української мови, який вперше у Румунії відзначався офіційно на законодавчому рівні.

В перший день, 8 листопада, програма святкування розпочалася показом українських мультфільмів для молодших учасників заходів. Далі відбулася урочиста церемонія офіційного відкриття, в якій взяли участь представники Парламенту Румунії, Міністерства закордонних справ, Міністерства національної освіти та Міністерства культури Румунії, Посольства України в Румунії, Української Всесвітньої Координаційної Ради, представники повітових та місцевих органів державної влади, а також освітяни, духовенство і, звичайно, члени СУР та представники української спільноти Румунії.

У своєму слові представник української нацменшини у Парламенті Румунії та голова Союзу українців Румунії Микола-Мирослав Петрецький наголосив, що «існування будь-якої нації залежить від її здатності зберігати рідну мову» і що, «на щастя, у XXI ст. чимраз більше держав світу застосовують багатокультурну і багатомовну політику», а також відмітив, що завдяки підтримці румунських парламентаріїв, які, незалежно від політичної приналежності, майже одногосно підтримали його ініціативу, та завдяки підтримці

румунського Уряду українці Румунії сьогодні, через 27 років після Грудневої революції, мають унікальну можливість офіційно відзначити день своєї рідної мови, чим Румунія ще раз доказала, що багатокультурність і багатомовність є важливими складовими всесвітньої культури. Далі Микола-Мирослав Петрецький звернувся до присутніх рідною українською мовою: «Ми сьогодні не були б тут, у цьому залі, якби не такі люди, як ви, які роками підтримували це здобуття. Я вважаю, що кожен з нас має цей святий обов'язок зберігати його і передавати далі. Я бачу так багато людей зі всієї Румунії та з України, незалежно від того, чи йдеться про священників, мерів, директорів, представників уряду, посольства, вони подолали таку величезну відстань, щоб сьогодні бути з нами, і за це я хочу вклонитися перед вами, за те що ви підтримуєте українців Румунії. Я вам дякую за це.»

Посол України в Румунії Олександр Баньков привітав представників СУР, румунської державної влади і гостей з України і сказав: «Українська мова це те, що єднає більшість із нас, більшість з вас тут присутніх, хто представляє українську громаду в Румунії, хто представляє Союз українців Румунії, хто є українцем за походженням і зберігає цей дух у собі через мову несе далі і передає наступним поколінням ті здобутки, ті багатства, ту історію, яку має український народ. Я хочу щиро подякувати зусиллям пана депутата Петрецького і його колег. Хочу щиро подякувати румунським парламентарям за підтримку цієї ініціативи, за рішення, яке було ухвалене про створення фактично Дня української мови в Румунії і святкування цього свята. А також хочу подякувати всім вам, тут присутнім, за те, що ви є поряд з нами, поряд із Союзом українців Румунії, що ви підтримуєте українців Румунії, підтримуєте український дух, підтримуєте збереження української культури, тому що насправді в цьому різноманітті і культурному, і лінгвістичному, домом для якого є Румунія, українська громада знайшла своє гідне місце і вона тут розвивається та процвітає силами і стараннями як Союзу українців Румунії, так і всіх тих, хто присутній тут».

Голова Української Всесвітньої Координаційної Ради Михайло Ратушний у своєму слові запевнив присутніх, що для нього велика честь бути тут в цей унікальний день, коли українська громада вперше в історії Румунії відзначає день рідної мови, і продовжив:

(Продовження на 12 с.)

МОВА – ГОЛОВНА ОЗНАКА ІДЕНТИЧНОСТІ БУДЬ-ЯКОГО НАРОДУ

(Продовження з 11 с.)

«Серед всіх держав світу, де живуть українці, від Австралії до Канади, немає жодної держави, яка б мала спеціальний окремий закон, окремий декрет, яким би відзначалося свято української мови. Ви це здобули, досягли, я маю на увазі Союз українців Румунії, вашого депутата Миколу-Мирослава Петрецького»

кого, створили унікальний прецедент, що свідчить з одного боку, про потужність, самовідданість українців Румунії, а з другого боку велику повагу влади Румунії до української меншини тут, в цій державі. Тут, на банері Союзу українців Румунії, написані слова Василе Александри: «Мова є головною ознакою ідентичності будь-якого народу». Це дуже великі та правильні слова, вони дуже важливі для нас українців, бо, як говорилося на початку цього заходу, ким би ми не були і якими б нас не хотіли зробити і роблять: і хохлами, і малоросами, і рутенцями, і гуцулами, і новоросами, але саме мова і, напевно, ще віра забезпечували нашу ідентичність у цьому світі, який хотів нас поглинути, але не поглинув. Я думаю, що цим законом підтверджено, що українська меншина в Румунії є складовою культури всього румунського народу, всієї Румунської держави. Тому від імені Української Всесвітньої Координаційної Ради дозволю собі привітати вас з цим святом, привітати також представників влади Румунії з 100-літтям створення нової Румунської держави. Хай щастить! Ми приречені, я впевнений, жити вічно у добросусідстві, мирі та злагоді, бо наші народи такі близькі, такі дружні, що ніщо ту дружбу і добросусідство не посварить і не зламає».

Також з вітальними словами виступили депутати Парламенту Румунії Венера Попеску та Матей Добровіє, Державний секретар Міністерства культури Румунії Іріна Кажал, Державний секретар Міністерства освіти Румунії Іріна-Елізабета Ковач, Державний

секретар Міністерства культів Румунії Віктор Опаскі, директор Міністерства закордонних справ Румунії Дору Лічу, заступник Держсекретаря Департаменту міжетнічних відносин Амет Аледін, Народний артист України і експерт Комісії культури України Мар'ян Гаденко, голова Рахівської районної ради Василь Дан і заступник голови Верховинської держадміністрації Ярослав Скуматчук. З боку Українського Вікаріату Православної Церкви Румунії вітання передали еромонахи Ігнатіє та Атанасіє.

Після офіційної частини слідував святковий концерт за участю артистів з Румунії та України. На сцені виступили: хор «Ронянські голоси» (керівник Джета Петрецька), танцювальний ансамбль «Козачок», хор «Голос українців» (керівник Іван Лібер), вокально-інструментальний гурт «Червона калина» (соліст Мирослав Петрецький), хор «Задунайська Січ», капела «Черемош» імені Романа Кумлика, народна співачка Феліція Облеснюк, народний артист України Мар'ян Гаденко з лауреатами Міжнародного фестивалю «Доля» та інструментальний дует родини Грінь (батько і дочка). Святкову програму завершила театральна вистава «Сватання на Гончарівці» за однойменною п'єсою Григорія Квітки-Основ'яненка аматорського драматичного гуртка «Жар-птиця» під керівництвом Міхаєли Гербіль.

Також під час концерту були вручені нагороди переможцям Національного конкурсу «Юні українські таланти».

Продовжились заходи, присвячені Дню української мови в Румунії, Міжнародною конференцією «Українці Румунії – історія, сучасність та перспективи», яка пройшла 9-10 листопада в Бухаресті (Детальніше в наступному числі).

Редакція «Нашого голосу»

Іван ЛІБЕР

ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

День української мови – три слова, а які дорогоцінні вони для кожної української душі. Минуло багато літ, відколи українці нашої країни чекали цього дня. І добре, дуже добре, що тепер *День української мови* став офіційним святом як свідчення визнання і поваги до української спільноти з боку мажоритарного населення та інших нацменшин Румунії.

Треба сказати, що не даремно український народ боровся за те, що сьогодні уже є наше. Але також треба визнати, що давню мету, давні мрії хтось довів до кінця, і ні для кого не секрет, що це наш депутат і голова Союзу українців Румунії Микола Мирослав Петрецький. Безумовно, що попередні голови СУР нині покійний Степан Ткачук чи Степан Бучута разом із повітовими керівниками теж бажали цього, але момент виявився дещо пізніше.

Тож, звісно, нинішню подію потрібно було відзначити так, щоб усі майбутні покоління пам'ятали її. І, дійсно, заходи, приурочені до *Дня української мови*, організовані Союзом українців Румунії, пройшли 8-10 листопада в Бухаресті велично та врочисто і стали по-справжньому міжнародною подією, оскільки на свято прибули не лише з нашої держави, а й із закордоння представники державних установ, різних закладів та організацій, підприємств, духовенства, а також артисти прибули, щоб привітати українство Румунії зі святом і поздоровити нашого депутата за грандіозні результати його роботи на користь нашої громади.

У своєму виступі Микола-Мирослав Петрецький, депутат Румунського Парламенту і голова Союзу українців Румунії, щиро подякував за гарні слова, адресовані йому і всьому українству Румунії, та запросив усіх присутніх на концерт за участю українських артистів, музикально-інструментальних та вокальних колективів з Румунії та України.

Із Верховини (Україна) прибув художній колектив, який складався із надзвичайних музикантів, які своїм виступом зачарували глядачів. Неабияке враження на присутніх справили виступи Народного артиста України Мар'яна Гаденка та очолювана ним група молодих артистів, які у свою концертну програму уміло вплели як народні, так і сучасні пісні, що прямують не лише до людських вух, але й до людських сердець.

Українські колективи Румунії своїми виступами теж доказали вправність і любов до музики, зокрема до пісні. Тут треба відзначити славний мішаний український хор «Ронянські голоси» із села Верхня Рівна, що на Мараморощині, який під керівництвом

талановитої Джети Петрецької черговий раз продемонстрував свою артистичну майстерність.

Не такий чисельний, але жвавий Караш-Северінський хор «Голос українців», продовжувач славного хору «Зелена ліщина» теж достойно представив свій пісенний репертуар. Варто зауважити, що перша пісня із репертуару «Живи, українська родино» на слова українського поета, члена Спілки письменників Румунії Юрія Павліша і музику Івана Лібера, могла би служити як гімн СУР, що в ній мова йде про людей, про нашу організацію.

Друга пісня «Мамин рушник» на слова Степана Ткачука і музику Івана Лібера завжди пробуджує глибокі почуття, і на цей раз завдяки акуратному виконанню хору отримав сподівану реакцію глядачів, і значну заслугу в цьому має солістка Міця Дума, яка ще не забула свої виступи у дитячому хорі.

Треба згадати, що хор «Голос українців», хоч і маленький, часто виступає на різних сценах, має багатий репертуар, який складається як з авторських, так і з обробок народних пісень. На концерті, приуроченому Дню української мови хор виконав, окрім згаданих, дві обробки українських банатських народних пісень «Посадив я черешеньку» та «У неділю рано».

Протягом наступних двох днів у Бухаресті проходила Міжнародна наукова конференція «Українці Румунії – історія, сучасність та перспективи», від учасників якої можна було почерпнути чимало цікавої інформації. Конференцією керував Михайло Трайста, прозаїк, поет, драматург.

Караш-Северінська тема була представлена у секції, якою керував декан Факультету історії та філософії Одеського національного університету, доктор історичних наук, Заслужений працівник освіти України В'ячеслав Григорович Кушнір, під заголовком «Караш-Северінські українці – зачинателі української меншини у Банаті».

Євсебій ФРАСИНЮК

Мотив присвячення у вірші Т. Г. Шевченка – «МАРКУ ВОВЧКУ»

Появився мотив присвячення, мабуть, разом із сотворінням людини, котрій Всевишній присвятив-віддав все сотворене на землі, кажучи: «Пануйте над рибою морською, над птаством небесним і над усяким звірем, що рухається по землі... Ось я даю вам усяку траву, що розсіває насіння по всій землі, та всяке дерево, що приносить плоди з насінням: вони будуть вам на поживу» (Буття:2-28,29). Спостерігаючи як гармонійно діє все сотворене Всевишнім на благо людини, вона відчула повинність присвятити Йому, взаємно хоча б, величально-похвальні слова. І так започаткувались наші колядки, веснянки, гаївки, віншування, а потім гімни та широкий різновид релігійних святслужб.

Те, що Всевишній діє через природу і людину – незаперечна істина. Тому неодмінно в історії людства поспіль появляються особистості віхового призначення у зростанні/падінні людського буття, у так званому хвилястому просторі його вічного просування. І вони заслуговують постійно певного возвеличення...

Знаменним твором для мотиву присвячення в ліричній творчості Шевченка вважаю вірш-послання **«І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє»**. Ось до кого звертається і кому присвячує «всім серцем своїм і всією силою своєю» всю свою творчу потужність невмирущий Кобзар українського народу! Неодноразово твердимо, що Шевченко усвідомив досить рано свої Божі обдарованість, покровительство але й призначення. Безсумнівно, він впізнавав та признавав ті ж самі обдарованості і в інших побратимів, чи по перу, чи по іншій обдарованості, незалежно від мовної або національної приналежності. Уважний читач легко відкриє в біографії та творчості геніального українського поета неоціненне багатство чисельних друзів! Багатьом із них він присвятив по віршу, але, здається, тільки Марку Вовчку два: «Сон» («На панщині пшеницю жала») та **«Марку Вовчку»**.

На пам'ять 24 генваря 1859

Недавно я поза Уралом
Блукав і Господа благав,
Щоб наша правда не пропала,
Щоб наше слово не вмирало;
І виблагав. Господь послав
Тебе нам, кроткого пророка
І обличителя жестоких
Людей неситих. Світе мій!
Моя ти зоренько святая!
Моя ти сило молодая!
Світи на мене, і огрій,
І оживи моє побите
Убоге серце, неукрите,
Голоднеє. І оживу,
І думу вольную на волю
Із домовини воззову.
І думу вольную... О доле!
Пророче наш! Моя ти доне!
Твоєю думу назову.

(17 лютого 1859, Санкт-Петербург)

Повернувшись із огидного заслання, Шевченко примушений був улаштуватись у Петербурзі, тому що тут зручніше було поліцейській охорані наглядати за ним. У столиці тодішньої царської Росії атмосфера була вельми напруженою. Поразка у Кримській війні, нестерпне покріпачення народу, революційні рухи в Європі навівали дух свободи, прагнення радикальних змін в суспільному устрої. Щоправда, Санкт-Петербург був тоді бурхливим культурним центром, простором передових, ліберальних ідей та суспільних рухів. Для українського митця це було святе місце волі та освіти. Друзі, молодь, інтелігенція взагалі оповили його ореолом страдника, борця за правду народу. Є свідчення, що його твори в списках ходили руками молоді.

Приїжджали до Петербургу, щоб зустрітись із Шевченком, як давні друзі, так і ряд видатних митців, ознайомих з його творчістю, бажаючих пізнати його та налагодити дружні стосунки.

Однією із останніх була і Марко Вовчок (Марія Олександрівна Віллінська, по чоловікові Маркович). Другого дня після приїзду, 24 січня 1859, вони вже познайомились і міцно подружились. Він був у захваті від авторки «Народних оповідань», – писав М. Білозерський, – і викрикував після кожного прочитаного оповідання: «Шекспір! Шекспір!»

Щоб наблизитись і до підтексту цього вірша, подаю потрясаючі слова його друга В. Ковальова: «При цій зустрічі я був вражений різкою зміною в його зовнішності: це не був попередній широкоплечий, коренистий, з цілим волоссям на голові мужчина в сірому сюртуку, яким я знав його раніше; передо мною був зовсім схуднілий лисий чоловік, без кровинки в обличчі, руки його настільки спрозорились, що було видно крізь них кості і жили...»

І справді, це жахаючий портрет. Допускаючи навіть деяке перебільшення, можна, все ж таки, правильно витлумачити захоплення українського Праведника перед появою молодих подвижників у боротьбі за Правду! За неї боровся він в дитинстві, в юності, на волі і на засланні: **«Недавно я поза Уралом/ Блукав і Господа благав,/ Щоб наша правда не пропала,/ Щоб наше слово не вмирало»**. Забороною «писати і малювати» Шевченку надіялись зовсім обмежити засоби боротьби за Правду, але, як мудро сказано, можливості митця необмежені. У благаннях до Господа зародились, напевно, поеми «Неофіти» і «Марія» та всі вірші цього періоду, зародилась непоборна і невмируща сила слова Правди, сказаного прямо, і так сугестивно вказаної віршем «Я не нездужаю, ніроку». Вбачаємо у синтагмах «наша правда – наше слово» не вузьке значення одностороннього світобачення, а навпаки, всеохоплююче значення слова Правди, сказаного митцем, призначеним Божим покровительством, так просто і глибинно вселене в слова Євангелія від Йоана: «Споконвіку було Слово і з Богом було Слово, і Слово було – Бог» (1-1).

Поява молодих подвижників Правди, безсумнівно, – Божа таємниця. Всупереч узагальненому баченні героя, усталеного головно у міфах і казках, подвижники Божої Правди – «кроткі пророки»: **«І виблагав. Господь послав/ Тебе нам, кроткого пророка/ І обличителя жестоких/ Людей неситих»**. Напрочуд, їхні слова Правди прорізають

наскрізь суспільний тілоустрій і безпощадно вказують на хворобливих винуватців. До таких пророків слова Правди залучує Шевченко і свою нову подругу.

Носії слова Правди стають вічними світловказами людського життя-буття, зорями земної подорожі людини, джерелами живого, вічно воскресаючого вогню життя: **«Світе мій! / Моя ти зоренько святая! / Моя ти сило молодая! / Світи на мене, і огрій, / І оживи моє побите! / Убоге серце, неукрите, / Голоднеє»**.

Вражаючим тут є автопортрет тілесного і душевного знесилення поета, повернувшогося із заслання, сугерованого чотирма епітетами іменника в конотативному значенні «серце».

Відповідно народному герою, він оживе від цього нового/молодого живущого вогню, тобто воскресне/втілиться «дума вольная» в нового Кобзаря: **«І оживу, / І думу вольную на волю / Із домовини воззову»**.

С. Кириченко, Зустріч І. Тургенєва і Марка Вовчка з Т. Шевченком

Слово Правди має унікальну неймовірну властивість – породжувати Правду.

Шевченко поставив слово Правди на сторожі свого народу, і Господь ошчасливив його тим, що побачив паросток його нового/молодого втілення: **«І думу вольную... О доле! / Пророче наш! Моя ти доне! / Твоєю думу назову»**.

Справжній творець ніколи не проголосить закінченим свій твір, хоча б і визнаний шедевром у певний час. Вічності заслуговують тільки твори, які ведуть до втілення нових творців. Шевченкова творчість сягнула такого виміру.

Іван КІДЕЩУК

МОЛИТВИ І ПСАЛМИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА:

**«ЯКІ Ж МЕНЕ МІЙ БОЖЕ МИЛИЙ/ДІЛА ОСУДЯТЬ НА ЗЕМЛІ?» –
МОЛИТВА-СКАРГА ЗА ДОЛЮ НЕВОЛЬНИКІВ ТА СИРИТ УКРАЇНИ**

*Один у другого питаєм,
Нащо нас мати привела?
Чи для добра? чи то для зла?
Нащо живем? чого бажаєм?
І, не дознавшись, умираєм,
А покидаємо діла...*

*Які ж мене, мій Боже милий,
Діла осудять на землі?
Коли б ті діти не росли,
Тебе, святого, не гнівили,
Що у неволі народились
І стид на Тебе понесли.
(1847 – Орська кріпость)*

Через сім років після викупу з кріпацтва (1838 р.) у своїх переспівах «Давидових псалмів» (Псалми 81 та 93) Тарас Шевченко засуджує перед світом самодержавство, неправду і людську тиранію, яких тільки Господня Правда Великим Судом зупинить, коли «Небесний Владика» судитиме «царів і судіїв» за їхні злочинства проти бідного народу, за тьму неволі, насильство та лукавство земного суду над убогими і сиротами, щоб скасувати назавжди тиранію людини над людиною. Псалом 81 захищає людську рівність перед Богом, наголошуючи, що «Царі, раби – однакові/ Сини перед Богом» і Суд буде немилостивим над земними «владиками», які проливають «кров невинних», убогих людей, а «багатих» лукавим судом захищають. Ідея абсолютної Волі, Правди і Любові на землі звучить у Псалмі 93, щоб панували гармонійне життя між людьми та Боже заступництво за убогих і праведних перед злобою неправедних, бо «Господь любить свої люде./ Любить, не оставить» стверджує Шевченко у переспіві.

Переслідування поета-члена Кирило-Мефодіївського товариства, розпинання його за слово правди десятирічною каторгою в пустелях Азії і суворий нагляд не могли зламати волю арештанта і примусити його відмовитись писати вірші, бо він любив «безталанну Вкраїну», як «щирю, вірну дружину»

(N.N.), і продовжував у темному царстві мережити «захалавні» вірші про світлу волю свого народу, слати йому свої думи про велич Гетьманщини, про Господню правду і любов, із вставними молитвами, щоб не приспати в народі прагнення до волі – Божої благодаті, як свідчить вірш «Мені не однаково» із циклу «В казематі – Моїм союзникам...»: «Та не однаково мені./ Як Україну злії люде/ Присплять лукаві, і в огні/ Її окрадену збудять.../ Ох не однаково мені». Так вірші-думи з тяжкої неволі злітають «у темний садочок на Україну» ув'язнену (N.N. – «Сонце заходить»), де рідне «село почорніло» (N.N. – «Мені тринадцятий минало»), туди, де молитва й плач старого козака на Трахтемирівській горі нагадує про скін Гетьманщини й козацтва через «проклятих» гетьманів-зрадників, що запродали «Божий рай», «монастир святі», землю і «гори отдали» («Сон – «Гори мої високі»), туди, де «Людей закували/ Та й мордують... Ой, ой пани,/ Пани християни!..» свої таки, а з ними ляхи й москалі (Там само). Після славної Гетьманщини вчинили горе Запоріжжю і винищили козацтво на будівництві Санкт Петербургу Петром I, як свідчить по досі плач Матері Божої (див. «Іржавець»).

Романтик Тарас Шевченко сповідує свої думи, переповнені не тільки національним болем за слов'ян, а й за цілим світом між небом і землею, молитвами легендарного фастовця Семена Палія (Гурка – помер 1710 р. у монастирі), що боровся проти гніту сусідніх християн – ляхів та москалів, потім у монастирі ченцем жалівся Богу на свою долю: «Для чого я на світ родився./ Своєю Україну любив?» («Чернець»).

Подібний контекст трагічності долі українського народу подає Шевченко молитвою-скаргою «Які ж мене, Боже милий», виплакуючи національний біль гіркої столітньої неволі неньки України, як свідчить перша секстина прологу-мотто: «Один у другого питаєм:/ Нащо нас мати привела?/ Чи для добра? чи то для зла?/ Нащо живем? чого бажаєм?/ І, не дознавшись, умираєм./ А покидаємо діла...» Драма-трагедія майже кожного українця, зокрема убогих невольників та сирит поверх двох століть

від Богдана та Мазепи визначає найбільчійший період занепащеного народу, його чорної безперспективної долі, його мучеників-невольників, які жаліються перед Господом, що народились для мук спокотувати лукавство земних «владик» і, не пізнавши життя за Божою волею, покидають світ і «діла».

Незгасний та невігойний трагічний біль веде до справжніх гріхів і нестримних обвинувачень через пекельне життя на землі, де людина не може радіти Божою волею і людським добром, не знає чого живе й чого бажає, не сповнює Боже веління на землі. Жахливо, якщо у своїх молитвах люди запитуються в Господа: «Які ж мене, о Боже милий./ Діла осудять на землі?», бо і в них, кріпаків, родяться і ростуть діти невольники, що можуть гнівити Бога через те, що вони не рівні з іншими, що на «стид» Божий з'явилися на світ уярмленими: «Коли б ті діти не росли./ Тебе святого не гнівили./ Що у неволі народились/ І стид на Тебе понесли». Здається, що гіршої вини на світі немає, ніж обмеження Божої волі, життєдайності та обмеження Правди Господньої.

Людина має народжуватися вільною, жити вільною і сягати своїми бажаннями-цілями Господа та ближнього свого, жити і працювати для свого духовного зросту, на благо свого народу, в першу чергу, і на благо всіх народів, не жити в кайданах кріпащини зі своєю сім'єю, ані у муштрах на каторзі, як оце Шевченко та безліч патріотів, що вимагали волі своєму народові, не тратити життя безнадійно за велінням «царів та суддей» лукавих, як свідчить дана молитва-скарга та майже всі тексти шевченківського «Кобзаря».

Так, наприклад, поет-невольник скаржиться своєму другові А. О. Козачковському в одноіменній поемі, що плакав у бур'янах дитиною, круглою сиротою із кріпацької сім'ї та на старість знову лежить і плаче в бур'янах через те, що писав вірші-думи для свого народу та благав волі у Бога і земних «владик». Розчарований поет не може зрозуміти своєї провини і просить друга заповідувати своїм дітям, щоб не вчилися віршувати, аби потім не карались до скону на чужих землях в пустелі, як оце він, який не знав волю шанувати.

Все ж таки Тарас Шевченко плекає надію на звільнення: «Минають літа молодії,/ Минула доля, а надія/ В неволі знову за своє./ За мною знову

лихо діє/ І серцю жалю завдає./ А може, ще добро побачу?/ А може, лихо переплачу?/ Води Дніпрової нап'юсь./ На тебе, друже, подивлюсь» (Там само). Коли такі глибокі почуття через пережиту драму ранять і розбивають серце однієї людини, хоч ця людина і є генієм України, то що казати про те, коли в царській Росії гинули найкращі сини України в кайданах, в пустелях, в Сибірі, до Шевченка і після... розстріляні покоління аж до Василя Стуса, недалеко наших днів, тоді, певне, вже не назвем життя в Україні від «славних» царів до «червоної стихії» радянщини драмою, а трагедією-трагедій дюдства, і тоді зрозумієм, чому національний поет Тарас Шквченко терпів як справжній мученик свого народу, викривав і гостро засуджував винуватців перед Богом і цілим світом, благав Божої благодаті і життєдайності – Волі, Правди і Любові між людьми за Св. Письмом та переспівами «Давидових псалмів».

М. Самокшин, Шевченка везуть на заслання

Велика надія поета після десяти років мучеництва сповнилася, поет вернувся на волю, але з підірваним здоров'ям прожив до 10 березня 1861 року і додавив до свого «Кобзаря» деякі розбиті проекти. Помер, на певеликий жаль, саме перед виходом царського указу про скасування кріпащини і був перепохований в Каневі його друзями вкінці травня. А український народ та світ вже два століття віддають йому найбільшу шану, яку можна виразити людині посмертно.

Недаремно вважають, що Шевченко – Україна, а Україна – Шевченко. Тому найбільших письменників України щорічно нагороджують Національною премією імені Тараса Шевченка.

Віргілії РІЦЬКО

ХУДОЖНИК-СКРИПАЛЬ СТАВРО ТАРАСОВ

В Дельті Дунаю, між рукавами Кілія і Суліна (десь посередіні між ними), близько до Чорноморського узбережжя лежить слобода Летя. Вона знаходиться на відстані 120 кілометрів від міста Тульчі. На півночі межує із славнозвісним дубовим лісом Летя, оголошеним природним заповідником, площею 530 гектарів. Цей ліс вважають дивом Дунайської Дельти, як і ліс побіля Караорману. У східній частині слободи – ниви і пасовиська, а на півдні і заході – плавні та очерети. Слобода простягається двома паралельними вулицями вздовж каналу.

За переказами старожилів село засновано десь вкінці XVIII століття. Мешканці Леті кажуть, що в минулому в слободі жило 3000 українців, а тепер їх лише 300. Перші мешканці прибули після зруйнування Запорізької Січі (1775), але їх число збільшувалося втікачами від кріпацтва і рекрутчини. В 1814-1815 рр. в Леті проживало 36 сімей. Тоді священник Гаврило Тарасов (дід Ставра Тарасова) разом із українською громадою побудували в Леті дерев'яну церкву. Вона була збудована із дубового дерева, обліплена глиною, а ззовні покрита коричневою фарбою. Церква простояла до 1900 року і розвалилася. На тому ж місці віруючі збудували велику муровану церкву, яка стоїть і нині. По величині і по зовнішньому вигляду, церква займає третє місце між церквами Дельти, після церков Суліни і Старої Кілії. Іконостас привезено з Вилково (Україна). Нова церква була освячена в 1905 році, коли ще був священником о. Михайло Тарасов, батько Ставра Тарасова.

6 січня 1883 року в Леті, в сім'ї о. Михайла Тарасова народився син, якому батьки дали ім'я Ставро (від грецького σταυρός (стаурос) – «хрест»).

Перші три класи початкової школи Ставро закінчив у рідному селі, а четвертий в Суліні. Батько, побачивши, що його син прихильний до музики, записав його до Теологічної семінарії в місті Роман, гадаючи, що той піде його стопами і стане людиною

Церкви з великими перспективами. Ставро, будучи юнаком вільного духу, не бажав жити у рамках теологічних догм і, покинувши семінарію, в 1898 році записався до педагогічної школи в Кимпулунзі. Тут викладач малювання, відомий румунський скульптор Дмитріє Міря закріпив здібності Ставра і рекомендував йому готуватися поступати до школи мистецтв. Останній рік педшколи Ставро Тарасов закінчив у Галацах. І тут директор школи звернув увагу на талановитого юнака і також порадив йому продовжити освіту у галузі художнього мистецтва.

В 1903 році Ставро Тарасов вже був студентом Яської національної школи образотворчих мистецтв, де його добрим другом і колегою по кімнаті став відомий згодом художник Ніколає Тоніца.

Тарасов був обдарований не тільки здібністю до малювання, а і хистом до музики. Він здивував колег своєю віртуозністю скрипаля. Його талант музиканта закріпив віртуозний скрипаль міста Ясси Атанасіє Теодоріні, який і наполіг перед сенатом Консерваторії, щоб молодого Тарасова проеккзаменували. Таким чином Ставро Тарасов опиняється перед комісією, сформованою з найвимогливіших університетських професорів, і доводить своєю грою на скрипці, що не тільки віртуозно володіє технікою, а й має велику душу артиста. Після цього екзамену він був записаний одразу на II-ий курс Яської консерваторії на відділення скрипки. Якби він продовжив кар'єру музиканта, то, мабуть, став би знаменитістю, але малярство приваблювало його більше.

В 1906 році Ставро Тарасов поступив на курсову основу в Королівську Академію мистецтв у Мюнхені. Як стверджував його бувший яський колега Ніколає Тоніца: «Ставро Тарасов вважався одним з найсильніших художників, яких пізнали численні покоління Королівської Академії». Так у 1907 році в Академії він здобув премію за кращий малюнок, а вже наступного року – відзнаку за швидкість малюван-

**Майбутній художник
Ставро Тарасов,
студент Яської музичної
консерваторії. 1903 р.**

ня. Це були найвищі нагороди, якими Королівська Академія мистецтв відзначає своїх студентів.

Любитель духовних подорожей, блискучий випускник Баварської школи 1909 року почав відвідувати художні музеї Німеччини, а потім і Франції.

В 1910 році вчиться і проводить дослідження в музеях та в приватних студіях художників. В тому ж році бере участь з роботою «Prietenul inginerului Nagam» («Друг інженера Харам») на виставці художника Ніколає Тоніца, яку той організував у власній студії на бульварді Монпарнас. Досліджуючи живопис у музеях та приватних студіях великих паризьких художників, він відчував себе звичайним учнем, таким скромним був. Гадаємо, ця скромність, в певній мірі, йому і шкодила.

В 1911 році Ставро Тарасов поселяється на чотири роки в Брюсселі, де поступає до відомої «Королівської Академії витончених мистецтв» і знову не залишається непоміченим, здобуваючи Спеціальну премію за «Une grande habilité technique» («Високу технічну майстерність»).

Жителі і гості столиці Бельгії захоплювалися також музичними здібностями молодого С. Тарасова, який, аби забезпечити собі кошти на проживання, грав у різних оркестрах, у великих ресторанах.

В 1912 році він бере участь у колективному вернісажі в Гаазі, виставляючи свою картину «Морфіноманка». Ця робота була куплена ще з виставки головним архітектором міста Яном Хендріксом, який був зачарований майстерністю художника. Високо оцінений художніми критиками та журналістами, Ставро Тарасов отримує замовлення від мерії Гааги виконати копію славнозвісної картини Фра Анджеліко «Зняття з хреста». Копія Тарасова була досконалою, молодому художнику вдалось проникнутись духом свого великого попередника.

На якийсь час молодий художник в 1914 р. повертається в Румунію. Та невдовзі, будучи на той час уже дуже відомим, він отримує від групи бельгійських художників-декораторів запрошення приєднатися до їх команди для роботи над декоруванням театру в аргентинському місті Росаріо

У 1915 році він повертається до Парижу, де працює художником і виконує різні копії.

Та куди б не заводила доля Ставра Тарасова, всюди і завжди відчувався його нерозривний зв'язок із рідним козацьким корінням, як це зауважив і Ніколає Тоніца: «Тарасов здивовував всіх своїм дивним темпераментом, в якому відчували його слов'янську пристрасність та містику». (Далі буде)

Вируоче море

Дунайський пейзаж

Осінні квіти

Література:

1 Aurel Ifrim, Oarece înfățișări din Viața și Zugrăvelile unui Pictor cu Alăută, Editura Ex Ponto, Constanța, 2014.

2 Mihail Straje, Un pictor dobrogean Stavru Tarasov, Editura Bucovina, București, 1932.

3 Internet.

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XLIV)

Літературознавство. Дослідницькі напрямки.

2. Пропагування української літератури румунськими перекладами та оглядами видань інших румунських перекладачів

(Продовження з № 292)

Із членів кафедри слов'янських мов Бухарестського університету перекладами з української літератури на румунську мову зайнялися головно Стеліан Ґруя, Іван Ребошапка та Дан Хорія Мазілу, Магдаліні Куцюк належить один лише переклад, і то не з художньої літератури, а з історичної, а саме монографія Лучкая¹.

Дана стаття замислена як сумарне (через недостатність матеріалів) «дзеркало» представлення історії української словесності (усної й писаної) в дотеперішніх румунських перекладах. З метою повнішого поінформування потенційних читачів, в ній згадуватимуться і доробки інших перекладачів, неуніверситетських.

Інформації про румунські переклади не подаватимуться в хронологічному порядку їхньої появи, а – за етапами історії усної й писаної української словесності.

З усної української словесності у перекладі Стеліана Ґруї появилася 1974 р. добірка народних дум², а в перекладі (1970 р.) Івана Ребошапки – добірка українських казок *Летючий корабель*³, добірка перекладів (1971 р.) із власних записів *Українських народних пісень Румунії*⁴ та двомовна

добірка української обрядової поезії Румунії *Вінок року – Сипина апулу*⁵.

Література Київської Русі представлена сучасним румунським перевиданням 2017 р. київського *Синопису* 1674 р., за рукописом № 249 румунського перекладу з 1767 р., що зберігається в Бібліотеці Академії Румунії⁶.

Давня українська барокова поезія представлена в румунських перекладах творами трьох представницьких поетів. Перший з них це Софроній Почаський, діяльність якого пов'язана з давньою румунською літературою. Почаський був викладачем і певний час ректором Києво-Могилянської академії. В 1640 р. в яссському монастирі Трьох Святителів (Тrei Ierarhi) заснувалася академія. Господар Молдови Василіє Лупу звернувся по допомогу до київського митрополита Петра Могили, і той подарував типографію і направив до новозаснованої академії групу українських викладачів на чолі з Софронієм Почаським, який викладав там риторику латинською мовою, що була основною викладавською мовою в Києво-Могилянській академії.

В перекладі Івана Ребошапки появилася твір Почаського 1632 р. *Євхаристиріон, або вдячність*, присвячений, як вказує автор в короткому вступі, «ясненнайпревелебнішому в Христі його милості пану отцю кир Петру Могили, воеводичу земель Молдавських, великому архимандритові святої великої лаври чудотворної Печерської Київської (...) від спудеїв гімназіум у його милості з школи риторики, за гойнії добродійства, собі і церкві православної, в фундуванні шкіл показані...» Дане видання охоплює твори спудеїв Почаського Григорія Трипольського, Олександра Олекшича, Самуля Мужилівського, Андрія Черхавського, Василя Климовича, Василя Каменецького та Михайла Полубенського, які у своїх віршах звеличують сім «коренів умілості», тобто граматику, риторику, діалектику, арифметику,

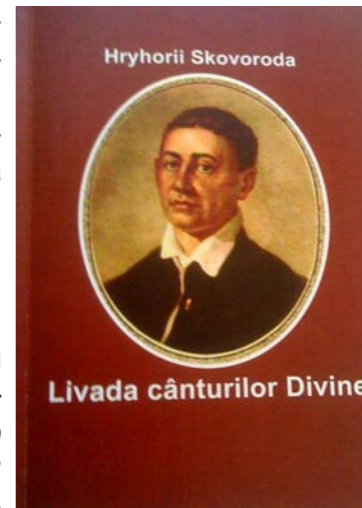
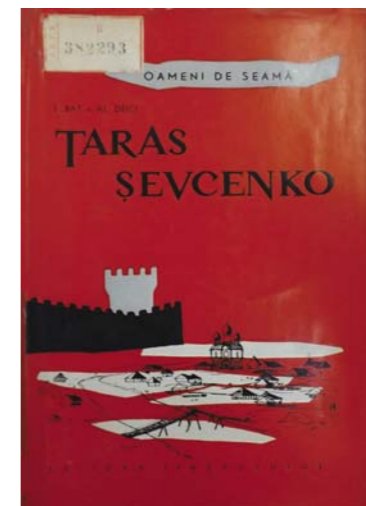
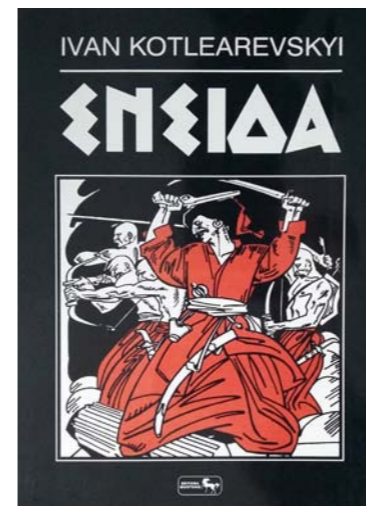

музику, геометрію та астрономію, що входили до навчальної програми Києво-Могилянського колегіуму, складаючи два навчальні курси – «тріріум» і «квадріріум». Добірка віршів закінчується віршем Мартина Сурина *Теологія, (що) вчить божих слів і умінь*, вірш, уважаний «Коренем і верхом всіх наук і умінь»⁷. Пізніше так оцінював Біблію Григорій Сковорода.

У перекладі Івана Ребошапки появилася уривок з вірша *Дедал* (у тій же *Antologie de poezie slavă premodernă*, 104-105) українського барокового поета Івана Величковського (? – 1701 р.), перекладача, теоретика віршування, тимчасового викладача Києво-Могилянського колегіума, який присвятив свій вірш міфічному давньогрецькому архітекторові Дедалу, відомому конструктору Критського Лабіринту.

Останній поет давньої української літератури, найвидатніший творець українського борака Григорій Сковорода представлений 2012 р. румунським читачам збіркою *Сад божественних пісень* у перекладі Євсебія Фрасинюка, до якої, крім збірки пісень, увійшли «Байки Харківські», «Афоризми», «Наркіс. Розмова про те: Пізнай себе» і біографія Сковороди Михайла Ковалинського «Життя Григорія Сковороди». Видання появилася під егідою Чернівецького університету, в упорядкуванні професора Володимира Антофійчука та з його передмовою «Світло Григорія Сковороди» («Lumina lui Hryhorii Skovoroda»). Переклад появилася у Чернівцях, і навряд чи навіть зацікавленим Сковородою румунським літераторам став відомий.

Цінну пропагуючу дію справив Стеліан Ґруя, по чергово друкуючи в бухарестському журналі Спілки румунських письменників «Lucașefărul» («Лучафер»)

переклади з неросійських поетів СРСР (аварських, балкарських, білоруських, грузинських, ідишських, калмицьких, естонських, латиських, литовських, татарських, українських), які згодом увійшли у видану ним 1993 р. в загальновідомій колекції «Biblioteca pentru toți» («Бібліотека для всіх») збірку із сугеруючим метафоричним заголовком *Vebănuitul vers din umbra lunii* (*Несподіваний вірш з місячного затінючого*) світла російської літератури, що «розливалось» над рештою неросійських літератур СРСР.

Перекладами з цієї збірки можна схематично відтворити хронологічну історію української літератури.

Зачинатель **нової української літератури** Іван Котляревський представлений перекладом Ґруї уривків з *Третьої частини* славнозвісної *Енеїди* (*Nebănuitul vres...*, 239; слідує посилання на це видання – скорочено: *Nebănuitul vers – I.R.*). Повністю поема Котляревського появилася 2001 р. у перекладі братів Аурела та Іона Ковачів, з *Переднім словом «Енеїда» Котляревського: тріумфальна українська травестія* видатного нашого поета, літератора, публіциста й перекладача Івана Ковача⁸.

Допитливого читача-знавця української й румунської мов зацікавили б, можливо, «мученицькі» намагання перекладачів достовірно передати румунською мовою властиву тільки Котляревському строфічну будову, віршову «музику» та багату лексику й фразеологію.

Зацитуймо 68-у строфу з *Третьої частини* поеми:

(Продовження на 22 с.)

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XLIII)

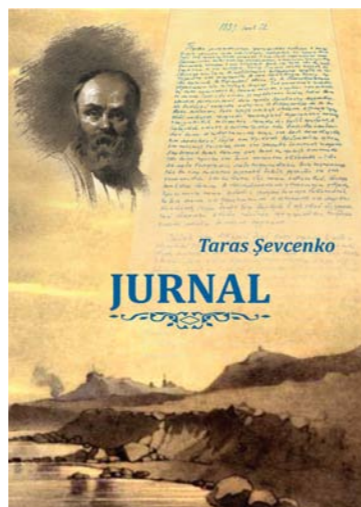
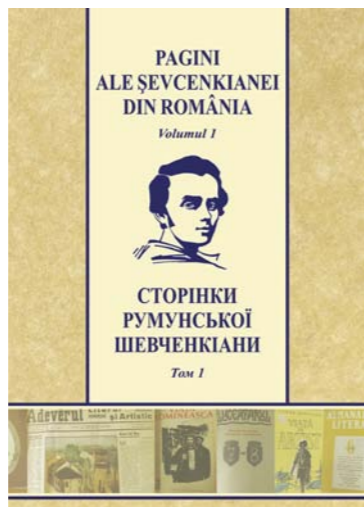
(Продовження з 21 с.)

Тепер Еней убрався в пекло,
Прийшов зовсім на инчий світ:
Там все поблідло і поблекло,
Нема ні місяця, ні зізд.
Там тільки тумани великі,
Там чутні жалібні крики,
Там мука грішним не мала.
Еней з Сивиллою гляділи,
Якії муки тут терпіли,
Якая кара всім була¹⁰.

У перекладі Груї наявні «відгомони» строфічних акцентів, чим 10-віршова перекладна строфа музично наближається до її оригіналу. В ній також відтворено деталі опису пекла включно до рядка *Нема ні місяця, ні зізд*. Конкретика вірша *Там чутні жалібні крики* замінена неточністю *Mulțimea rare să-i nebună* (Людність, здається, зійшла з ума), а зміст останніх двох рядків (*Болі, спустошення (?)*),

загубелі/знищення) передано перекладачем, ніби, від імені Котляревського (художній засіб, що деїде в Котляревського зустрічається – *I.P.*):

Dureri, ravagii și prăpăd,
Pe care eu le dau pe față
(Болі, спустошення(?), загубелі(?)),
Яких я викриваю/виявляю.

Примітки

1 Mychailo Lucikai, *Pagini de istorie [Historia Carpato-Ruthenorum, sacra et civilis (teritoriu între: Carpați, Nistru, Marea Neagră, Dunăre și Tisa)]*. Cuvânt înainte, traducere, note și comentarii (părțile a II-a și a III-a) de Magdalena Lászlo-Kuțiuik. Notă introductivă, traducere și note (partea I-a) de Ana-Cristina Hilichias, Editura Mustang, București, 2004.

2 *Dume* (Epos popular ucrainean). Traducere din limba ucraineană de Stelian Gruia, Univers, București, 1974.

3 *Corabia zburătoare. Povești ucrainene*. Traducere din limba ucraineană de Ioan Rebușarpă, Editura «Ion Creangă», București, 1970.

4 *Cântece populare ucrainene din România*. Culese și traduse de Ioan Rebușarpă. U tomii: *Întrecerea florilor. Poezii din folclorul naționalităților conlocuitoare*. Antologare și traducere de H. Grămescu. Prefață de Ovidiu Paradima, Editura Minerva, București, 1971.

5 *Vinok roku – Sunupna anului*. Ucrainська обрядова поезія в Румунії. Двомовне видання [переклади Івана Ребошарпа] – *Poezie rituală din România [traducere din limba ucraineană de Ioan Rebușarpă]*, Editura Mustang, București, 2002.

6 *Letopiseș a vechiului și slăvitului neam al slovenilor*. Transcriere după manuscris, studiu introductiv și note de

Anca Irina Ionescu, Editura Universității din București, 2017. Рец.: Іван Ребошарпа, *Румунське перевидання київського «Синопису» й літературознавчо-ідеологічні колізії сьогодення* // «Наш голос», № 284, 2018 р., с. 5-6.

7 Sofronie Pociaskyi (Sec. XVII), *Euharistie sau Recunoștință* (1632). Traducere din limba ucraineană de Ioan Rebușarpă. U tomii: *Antologie de poezie slavă premodernă (Sec. IX-XVIII)*. Ediție întocmită de Corneliu Barborică și Octavia Nedelcu, Editura Universității din București, 2003, p. 93-102.

8 *Nebănuitul vers din umbra lunii. Poezii din Belarus, Estonia, Gruzia, Letonia, Lituania, Ucraina...* Antologare și traducere, prefață și prezentări de Stelian Gruia, Biblioteca pentru toți, Editura Minerva, București, 1993. Рец.: Іван Ребошарпа, *Несподіваний вірш із місячного затінку* // «Наш голос», № 1-2, 1994.

9 Ivan Kotlearevskyi, *Eneida*. Versiune românească de Aurel Covaci și Ion Covaci [Ivan Covaci, *Cuvânt înainte «Eneida» lui Kotlearevskyi: un travesti ucrainean triumfal*], Editura Mustang, București, 2001.

10 Іван Петрович Котляревський, *Повне зібрання творів*, «Наукова думка», Київ, 1969, с. 96.

11 *Pagini ale Șevcenkianei din România*. Ediție bilingvă. Cercetarea izvoarelor, antologare, studii introductive, traduceri, rezumate, note și comentarii

Брати Аурел та Іон Ковачі по-чесному назвали свій переклад *румунською версією* (здійсненою з російського перекладу поеми Котляревського – *I.P.*), бо, дійсно, в ній конкретика оригіналу замінена перифразою. До того ж, заради дотримання версифікаційної будови, її наголосів і ін., неаявність у Котляревського небесних тіл (*Нема ні місяця, ні зізд*) замінено їх наявністю, з уточненням, що вони не освітлюють все довкола:

Și stele, luna cu scânteia
Nu luminau nimic în jur
(І зізди, місяць іскорю
Ніщо не освітлювали довкола).

Шевченкові попередники **поети-романтики 20-40-х років XIX ст.** представлені перекладом Стеліана Груї віршів Левка Боровиковського *Дніпр і Волох (Nebănuitul vers, 243-245)*.

Повністю (окрім листів) перекладена до тепер румунською мовою вся спадщина **Тараса Шевченка-поета роматика**, по-науковому представлена в недавній (з 2016-2017 рр.) дотомній двомовній праці *Сторінки румунської Шевченкіани*¹¹, в якій

de Ioan Rebușarpă, Profesor onorific al Universității din București și al Universității Naționale «Iuri Fedcoviči», Cernăuți. Volumul 1. *Сторінки румунської Шевченкіани*. Двомовне видання. Вивчення джерел, упорядкування, вступні студії, переклади, резюме, примітки та коментарі Почесного професора Бухарестського університету і Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича Івана Ребошарпа. Том 1 [696 с.], Editura/Видавництво RCR EDITORIAL, București/Бухарест – 2016. Volumul 2/ Том 2 [590 с.], Editura/Видавництво RCR EDITORIAL, București/Бухарест, 2017. Рецензії: Maria-Ana Tupan, *Poetul: la sine – pentru sine*, «Contemporanul». Director Nicolae Breban. Revistă Națională de cultură, politică și știință. Anul XXIX. Nr.3 (792). Martie 2018; Марія-Анна Тупан, *Самоствердний, самодостатний поет в сусільно-літературних контекстах* // «Наш голос», № 285, 2018 р., с. 10-12.

12 Іван Ребошарпа, *«Слова мають душу і колір»: Тарас Шевченко – мовою Міхая Емінеску (I)* // «Наш голос», № 261, 2016 р., с. 3-6; його ж: *«Заповіт» – найбільш перекладуваний у Румунії вірш Тараса Шевченка* // «Наш голос», № 273, 2017 р., с. 3-5; його ж: *Румунські еквіваленти символів «Заповіту» Тараса Шевченка* // «Наш голос», № 274, 2017 р., с. 4-7; його ж: *Румунські версії мовленнєвих*

підсумовано вклади румунських шевченкознавців, серед яких і членів кафедри слов'янських мов Бухарестського університету Стеліана Груї, Магдаліни Куцюк, Дана Хорії Мазілу, Івана Ребошарпа та Миколи Корсюка. Не було взято до уваги у *Сторінка румунської Шевченкіани* розвідки, що появились після появи *Сторінок*¹², та розвідки, про появу (2017 р.) румунського перекладу Корнелієм Іродом *Журналу* Тараса Шевченка¹³, належно рецензованого в ж. «Наш голос»¹⁴, «Luceafărul»¹⁵, «Curierul ucraïnean»¹⁶.

«Буковинський соловій» Юрій Федькович, який писав під впливом Шевченка (Сергій Єфремов), представлений перекладом Стеліана Груї вірша *Лук'ян Кобилиця (Vebănuitul vers, 255-260)*.

(Далі буде)

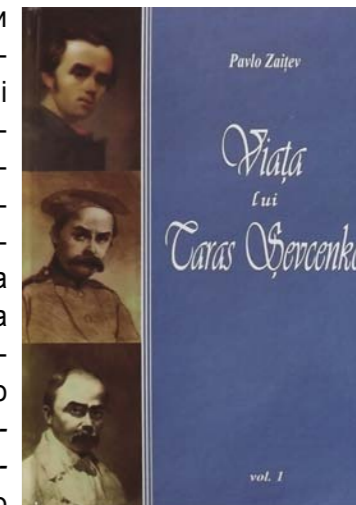
конотативних конструктив «Заповіту» Тараса Шевченка // «Наш голос», № 275, 2017 р., с. 3-6; його ж: *«Моментальна фотографія настрою Шевченкової душі»* (І. Франко), *по-румунському «проявлена» [Садок вишневий коло хати]* // «Наш голос», № 276, 2017 р., с. 3-5; його ж: *Вступна баладна «увертюра» «Реве та стогне Дніпр широкий» по-румунському «перекладована»* // «Наш голос», № 277, 2017 р., с. 3-6; його ж: *Румунські версії Шевченкового «Кавказу» – «огнистої інективи проти темного царства»* (І. Франко) // «Наш голос», № 278-279, 2017 р., с. 3-7.

13 Taras Șevcenko *Jurnal*. Traducere din limba rusă, prefață și note de Corneliu Irod, Editura RCR EDITORIAL, București, 2017.

14 Іван Ребошарпа, *Румунське видання Шевченкового «Щоденника» – найдорогоціннішого документу його ідейної й творчої біографії* // «Наш голос», № 285, 2018 р., с. 4-5; його ж: *Румунське ановане видання «Щоденника» Тараса Шевченка* // «Наш голос», № 286, 2018 р., с. 3-5; № 287, 2018 р., с. 12-13.

15 Maria Ana Tupan, *(Con)texte. Martiri și statui*, «Contemporanul», anul XXIX, septembrie 2018.

16 Mihaela Herbil, *«Jurnalul» lui Taras Hryhorovyci Șevcenko în traducerea lui Corneliu Irod*, «Curierul ucraïnean», nr. 355-356, Martie, 2018.

Михайло МИХАЙЛЮК

БАЛАДА ПРО МОЛОДИЦЮ ЛИКЕРІЮ-ВДОВИЦЮ

**«А вдовине серце, як осіннє сонце
Воно світить, світить, та не гріє,
лиш холодом віє...»**

Народна пісня

Підвелася з ослінчика,
бо руки геть зів'яли,
наче в ліктях перебиті,
а нитки основи і піткання
плутались, і човник
казився, непослушний –
аж кросна скрипіли
дерев'яними суглобами.
А як зажмуриться – в очах
вогники-чортики миготять, миготять...
– Агій на тебе, жінко,
що це за примха?
Ледве кілька ліктів наткала,
а вже смеркає? –
забідкалась вголос молодиця
Ликерія ткаля-вдовиця,
гейби забула, що розтулила очі
аж під полудень, бо ніч скоротала
у любощах солодких, крадених
із дзвонарем Андрієм.
А в літа молодії – вони вже десь
за горами-морями поділися –
як зорювала з любчиком,
а потім із своїм судженням,
вона прудкою козою
зіскакувала з ліжка
і, заклавши руки за потилицю,
вигиналась, аж кості хрустіли,
та ще й заводила коломийки:
«Болять мене руки-ноги,
болять мене кості.
Та не так то від роботи,
Як то від любовсті!»
І прудко бралася за роботу,
немов у воді живій скупана.
Ликерія ткаля-вдовиця
визирнула у вікно –
сонце ховалось вже за ялицями,
що росли попід муром
за церквою.
Коли це вони такі високі вигуділи?
Запалити б лампу
і ще кілька ліктів наткати,

бо зараз прийде горласта-писката
сусідка Бурдейничка
і забідкається, заголосить,
що весілля у дочки за місяць,
а Ликерія наткала їй рушників,
як кіт наплакав –
чим перев'язуватиме застольних?
Ступила два кроки до припінки,
на якому закурена лампа стояла,
та глипнула ненароком на постіль
і, як підкошена,
упала лицем на подушку,
згребла її оберемком.
Подушка пахла тютюном
і гострим, гейби кінським,
чоловічим потом.
«Май сором, безстиднице,
тобі вже щодня
ворон криче на плоті,
а ти любаса, чоловіка жонатого,
приймаєш ночами у постіль», –
пристидила себе пошепки.
Просьякнута тютюном і потом,
подушка пекла, мов грань,
а спекота солодка,
млосна і майже нестерпна,
розповзалася вдовиним тілом.
Обм'якла Ликерія, ткаля-вдовиця,
товкла подушку кулаками
в знетямі і клялася,
що вже більше ніколи
не впустисть дзвонаря до хати.
Коли дурман трішки минув,
Ликерія підвелась із ліжка
і потемки подалась на кухню
підігріти борщ учорашній,
бо того дня ні ріски не мала у роті...

Мал. Василя Соколюка

БАЛАДА ПРО ТУНЯ ГОНДАРЯ

Місяць-молодик ще ледь протирав очі
клаптиками цундрявих хмарин
і гейби боязко-винувато глипав на землю –
темною периною окутану,
немов на привілля злодіям,
легку здобич тхорів, лисиць і куниць,
котів женихання.
Та місяченько не винен, що аж тепер
настав йому речинець серпиком стати.
А в той час Туньо Гондар у провулку,
вербами обіч зарослому,
хилитаючись, немовби кілком
під коліна ошпарений,
задер голову до місяця-молодика
і завів парубоцької:
«Як ішов я від своєї милої,
світив місяць високо.
Моя мила в вікно си дивила,

чи я пішов далеко...»
Та чи йому в горлі пересохло-задерло,
чи, може, горілка відригнулася,
бо слова співанки виходили,
як жорнами перемелені –
аж місяць-молодик зажмурич очі,
затулив вуха і накрився хмаринкою.
«А я пішов штири милі в поле...» –
знову закуражився Туньо Гондар,
тупцюючи, мовби на грань наступив.

... Захлиналася співанка про коханку,
наче загрижена собаками,
що казились-валували,
як на вовка чи на чорного kota.
Нараз затріщав пліт на Мандюковім обійсті,
терням колючим обтиканий.
Туньо Гондар ревів, як розлючений бугай,
і розперізувався лайкою:
«Помийнице нехарна!
То так ти приймаєш господаря додому?»

У СУМІ СОЛОВ'ІВ

Слова Михайла НЕБИЛЯКА

Музика Юрія ПАРАЩИНЦЯ

Allegretto

Voice

1. Як сум - но спі - ва - ють не - раз со - лов' -
ї. як ін - ко-ли сум-но бу - ва на зем-лі! Лиш хви - лі та
хви - лі, лиш мо - ре та мо - ре, - і зем-ний тя- гар на пле-
чах - на - ше го - ре. Лиш го - ре.

2. Як тихо деколи цвітуть явори,
як легко відчути безмежжя з гори...
В Європі – лиш мир і мир на землі,
та тракторів мало ще там – на ріллі.

3. А їсти всі хочуть, пшона не досить,
не вірять у голод ніколи, хто сит,
бо танки на полі, а жита нема
і плаче над нами всесвітня зима.

4. Зібралися зорі, як в путь кораблі, –
дехто лиє сльози, дехто ще малий...
Зберімось до купи й крикнім до гори, –
просім, щоб в ярах зацвіли явори!

5. Щоб гралися діти, буяла весна,
щоб мати не була ніколи сумна.
До заходу сонця проситиму я,
щоб жила навіки планета Земля!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ЗНИКЛИЙ БЕЗВІСТИ

(Оповідання)

Кожен, хто зляжеться з худобиною, конче буде забитий.

Вихід 22:18

**ІНФОРМАЦІЯ ДНЯ – п'ятниця 3-го вересня 2018 р.
ПОЛІЦІЯ РОЗШУКУЄ БЕЗВІСТИ ЗНИКЛОГО
ВІТАЛІЯ ПОПЕСКУ!!!**

П...-кий відділ поліції Головного управління Національної поліції С...-кого повіту розшукує безвісти зниклого Віталія Попеску 25.04.1964 р. н., який 23 серпня 2018 року повідомив друзів, що їде з дому в село К., але більше додому не повернувся, і до теперішнього часу його місце знаходження невідоме.

Прикмети:

На вигляд: 46 років, худорлявої тілобудови, зріст близько 178 см, волосся чорне, коротке.

Був одягнений: чорна балоневка куртка до колін без капюшона, чорний зимовий шкіряний картуз, джинси синього кольору, кофта на застібці – верхня частина білого кольору, нижня червоного кольору, светр зеленого кольору, біла футболка, взутий в ризові чоботи чорного кольору, верхня частина яких кольору «хакі».

Особливі прикмети: над правою бровою шрам довжиною 3 см., на грудях шрам від хірургічного втручання довжиною близько 20 см.

Інформацію про місце перебування зниклого або іншу відому інформацію по даному факту просимо повідомити до поліції за телефонами...

Лаврентій Д. (господар Вечорани):

Я думав, він лікар-ветеринар, чи якийсь учений, що хоче... а він... Жаль Вечорани, добра корівка була, зі третім телятком, молоденька, а молоко... смачне – сметани на два пальці. Моя Варварка забанувала за нею, аж захворіла...

Варварка Д. (дружина Лаврентія):

Господи нас оборони та сохрани від такої паскуди! То тільки у вариши таке безбожжя, що не дай Господи! У селі такого немає, тут люди богобоязливі, бовкне дзвін – складають руки до молитви, хрестяться всі, йдуть до церкви, не грішать, як у вариші, ади хто

таке чув, аби чоловік... ади розклався з маржиною?! Скотоложник!

Пані Вірджінія М. (Сусідка зниклого Віталія Попеску):

Багато про нього не знаю, жив якось тихо й самотньо... Відколи вийшов на пенсію, виходив з хати рідко, а коли виходив – зникав на цілий день. Мабуть, мав родичів, або знайомих десь на селі, хтозна... Я не розпитувала, а він сам не розказував...

Василь К. (шофер автобуса):

Я запримітив його відразу, такий собі панок чепуренький – у чорній довгій куртці, у чорному картузі... ранком їздив до села, а вечором повертався до міста. До кого ходив, я не питав, не моє діло. Моє діло привезти та відвезти пасажирів, за це мені й платять.

Віктор Д. (внук Лаврентія та Варки):

Бабуся все своєї: «У місті безбожники, та все безбожники, а в селі святі люди!»... Тріскають від святості! Дмитро Одотин ходить вдягнений в жіночий одяг, а подеколи «в чому мати народила», пхас собі різні речі в сраку... Іван Юрку, стоячи в черзі за хлібом, злакомився на якусь дівулю й оббризжав їй сукню, отримав три роки тюрми... Дьордія Синього вкусила кітка за член, а Петро Квасний відрізав свого на дривітні... Святі люди!..

Лаврентій Д. (господар Вечорани):

Приходив зараз чи не щотижня, давав мені дві сотні, я залишав його у хліві з Вечораною... за дві сотні треба два дні косити, я не знав... я думав, що... хто знав?..

Микола Л. (сусід Лаврентія Д.):

Я часто бачив пана, який приходив до Лаврентія і потім сидів по дві-три години у його хліві. Я думав у нього захворіла корова, а панок лікує її. Питати не питав, бо ми не розмовляємо вже поверх двадцять років, удколи Лаврентій украв мою сокиру.

Космін Ж. (сусід зниклого Віталія Попеску):

Ми часто грали в шахи, але він жодного разу не розповідав мені, куди ходить. Просто повідомляв,

що наступного дня їде з міста, і – все! Мені дивно, кожного разу повертався вечором, а тепер?..

Віктор Д. (внук Лаврентія та Варки):

Бреше дідусь! Він добре знав чого приходить до нього панок з міста, і що робить у хліві, коли залишається з коровою, але дві сотні леїв!..

Олександр Т. (лікар-ветеринарної медицини):

Коли Лаврентій прийшов до мене замельдувати здохлу корову, я сказав, що мушу побачити її, але він не хотів. Говорить: «Я вже її закопав, край города.

Викопав яму й загриб», а де саме, не хотів вказати. Я боявся, аби, не дай бог, якась хвороба...

Микола Л. (сусід Лаврентія Д.):

Ранком, як завжди, Лаврентій повів панка до хліва, я більш не видів, щоб виходив на двір. Десь так коло обіду бачив Лаврентія, який увійшов до хліва, а через кілька хвилин вийшов, витираючи віхом соломи вістя сокири.

Відтоді ніхто не бачив зниклого Віталія Попеску.

Віргілій РИЦЬКО

Народно-християнські свята українців Добруджі

**Святого Дмитра
(26 жовтня / 8 листопада)**

Великомученик Дмитрій Солунський (306 р.) є одним з визначних святих Православної Церкви. Він був воєначальником, направленим імператором Максиміаном управляти містом Салоніки у Греції. Прийняв християнство, був посаджений у тюрму і засуджений на смерть. Помер пронизаний списом. Тіло святого Дмитра було знайдене через сто років нетлінним.

В народі кажуть: «Святий Дмитро вже приносить зиму».

А в колядці відзначається:

«У святого Дмитра
труба із срібла.
А як затрубить ще
й святий Дмитро,
Та й покриє зимою
усі гори біло...».

У Дмитрову або «родинну» чи «дідову» суботу справляють осінні поминки по померлих рідних. Починають парастасом у церкві і кінчають обідом дома.

Існують повір'я, що в ніч на Дмитра можна побачити тіні померлих – вони встають із гробків і розходяться по хатах своїх рідних.

СВЯТЫ ДМИТРИЙ

Мал. Михайла ТИМОШЕНКА

повний та небо покрите хмарами, падатимуть дощ або сніг, – це знак, що будуть сильні морози.

Серед задунайських українців побутує така легенда: В одній війні з турками руські (українці) дісталися на Дунайські гирла. Тут, над водою, вони побачили запалену лампадку. Та не могли добути до неї. Тоді почали копати землю і знайшли людське тіло, якого водапокрилапіском. Винісши тіло на берег, побачили, що лампадка невіддільна від нього. Тоді зрозуміли, що це божественне диво і що це тіло великого святого Дмитра.

Дмитро ГОЛДИШ

ПОЛЯНСЬКІ ЗВИЧАЇ І ТРАДИЦІЇ*

Обичаї на Андрія

Тринадцятого грудня православні християни за старим стилем святкують Святого Апостола Андрія Первозванного, який проповідував християнство на території нашої країни, тобто у Доброджі, де і тепер існує «Печера Св. Андрія».

Це свято і в Полянах на Мараморощині святкують, а ще до того є і такі обичаї, як «лічення кулів» і «слухання дітей» та й інші.

Дниною уперед Андрія дівка постит, ні из ким не говорить, а у вечері, де она знат, што є копиця або убуруг, закладений у один кул, ідет туда, як са засуморочит, сама або из одноу посестроу лічити куля.

Зажмурячки приходит ид ділници, імнят кул і кажет: «дев'ятий нит, восьмий нит, семий нит, шестий нит, п'ятий нит, чітвятий нит, третій нит, другий нит, а се муй». І кажет далі: «трясу колом, кул – корінням, коріння – камінням, а каміння – моїм сужеником, ци є на одном селі, ци на другум... ци на див'ятум, ци з дівкою, ци з покривкою, ци з молодикоу, ци з одовикоу, ци з панікою, ци з циганкою прилюблюн, примушун ци заворожун, най рушат, най ступат на муй дум, на муй стул най сідат, я на него насилаю сімдесят сім ниспачок вид сімдесят сім містей, аби не спау, лиш за мене би думау та й до мене би рушау», і витігат кул из ділници, дивитса на него, бо, аж є кул файний, правий, великий, без чьопу, такий бет і її суженик-

Копиця на кулі (колі)

легінь, файний. Аж є і мохом оброшшун, то бет і богач. Аж кул є кривий, поганий, дівка заметуїт тот кул і ревуци ідет на другий город шукати май файного (моя жунка кажет, що перешукала десіть городу, та усе такий находила).

Берет бідна дівка тот кул та й несет дому, а в дорозі, аж проходить попри якийс кутец ез свинями, корнят свині, кажучи: «гурь вепирь, ци нагуд, ци теперь». Аж загуркат раз, дівка са виддаст сим годом,

Стара полянська хата

аж два рази – діюка са виддаст нагуд, аж вепирь не гуркат – то діуці не зараз виддавання.

А проходячи попри хижу, де много дітей, слухат діти. Аж діти співають, крічат – тогді свальба близко, аж є тихо – свальби не бет, або аж мама кажет дітьом: «тихо» або «сядь долу», то біда туй дівці, аби дала покуй виддаванню. І тікат вона из під хижі, і лаїт усякої.

Приходячи дому, кладет дівка ватру у пічі ез того кола, місит кісто из див'їть лижок муки, див'їть соли, води кулько гия, і робит паляницю і печет у печі.

Як паляниця са спекла (а вона дуже солена), діюка вечерят нею і лігат спати. Під парну (подушку) кладет ножиці розтворені (аби юй була дорога до віновання розтворена), берет іглу і бодет (коле) у парну, кажучи: «Я не боду сесу парну, а боду мого суженика і насилаю на него сімдесят сім ушей, сімдесят сім блох, сімдесят сім неспачок из сімдесят сім хижий», і доти бодет тоту бідну парну, шепчучи, доки уснет.

Як із'їст тоту паляницю солену і як не пила води цілу днину, спит сарака дівка из думкою за легіня,

котрого любить, снієт і снієт, бо дуже пила би води, і котрого легіня уснієт, што юй даст води, або из фамілії когос стрітит, што юй дадут води пити у сні, або нап'єтса води на їх земни, тот бет її чоловік.

Як са баяло

Давно, як не було дохторів, ані ліку де купити, коли чоловіка застрілило (велика інфекція), або уразило маржину (укусила гадина), або пидлітло – кажетса, што якес потя (пашеня) пролетіло попид вимня корови, і корова брикала дуже і не давала молока, або молоко було из кровльоу, флутури ішли из вимня – то кликали жунку, котра знала баяти, аби видбаяла чоловікови або маржині.

Приходила жунка і баяла так: из ножем та й іглоу, на якуй нитка черлена у правуй руці, а у лівуй руці часнок, брала перехрешшовала тим ножем часнок і чоловіка або маржину три раз, кажучи: «Во імньо Отца і Сина, і Сатого Духа. Амінь», а іглоу бодячи у часнок казала: «Ци луй, ци лойка, ци овин, ци она, ци укусило, ци уразило

Полянці

у шкуру, пид шкуру, у мнясо, пид мнясо, у сердце, пид сердце, у ногу, пид ногу, у перст, пид перст (маржині: у вимня, пид вимня, і так згадовала далі), на дев'їть пнях лежала, дев'їть жал послалала (се за гадину мова), коли тоти жала пушшала, папородь у лісі зацвітала, коли ударит місяця хвостом по лицу, тогді би се боліло, тогді би спухло», та й на захуд сонця са крутит, та й видплюєт три рази і далі кажет: «Ци очі дівочі, ци очі легіницькі, ци очі бабочі, ци очі мушшинські, ци очі ворожки, ци очі звірі, ци очі ліснечі, ци чорні очі, ци білі очі, ци варені очі, ци сірі очі, ци гулубі очі (згадувала усякі очі), зурнічки-послужнічки, послужіт Бога та й мене, ідіт та й лік принесіт сему чоловікови (скотині-маржині), аби споволило, аби попустило сим часом, сеу мінутуом сеу секундоу, аби протемніло (бо так сідало на сердце чоловікови, што не видіу), аби не боліло, аби назад було здорове се тіло», і плювала на захуд сонця три раз. І було, што туй жунці, што баяла, робилоса юй лихо, та переставала, а видтак май баяла назад доу три рази.

Уперед велекого свята

Постит дівка і цілу днину из хижі не виходит, ні из ким не говорит, сясти не сідат, лиш молитса Богу і за виддавання сі думат. Сидит цілу днину замкнена у хижі, а увечері, коли вечерят, кладет двоє блюд: одно собі, а одно суженикови, і палит шість свічок білих, і вечерят (хліб из водоу), а пуслі вечері гола голенька, як ї мама породила, берет за один край стола та й крутитса дванадціть раз из столом серед

хижі, а пуслі дванадцятого разу дивитса дівка у оконце, і, кажетса, што увидит сі суженика, аж не увидит увечері, снієт 'го у сні.

У зарані, як устанет, берет дівка тот стул і гола крутит столом напроти сонця три рази.

Убиратса у чісте дрантя, ідет у село, але хижу не замикат і не говорить ні из ким, і першу живину, котру стрітит, из тої фамілії бет імати легіня, аж стрітит легіня – за того са виддаст.

Павук і іце іго

Аж хочіт дівка аби легінь гиб за нею, берет (крадет) іце вид паука і завиват у пояс (брочіру), і ходит тим поясом упоясана. І як павук ходит та шукат іце, так легінь не годен без тої дівки, і шукат, доки ї найдет.

* Збережена місцева говірка села Русь-Поляни

ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В РУМУНІЇ ZIUĂ LIMBII UCRAINENE ÎN ROMÂNIA

Детальніше про подію на сторінках 11-13. Світлина Богдана МОЙСЕЯ